

НИШ,
ГОДИНА 28
БР 01:36
ПРОЛЕТЕ
ЛЕТО



NEWSPAPERS
IN
SERBIA
CHINA
LIBRIN

ISSN 1451-3889

ПЕЈЗАЖ У ХАИКУ ПОЕЗИЈИ

Хаику новине" су значајне не само у Србији, већ и у региону и шире. Запис света - хаику запис...

Дејан Богојевић, Ваљево
(Из ел. писма од 4.3.2021.)

Толико много одличних текстова, како све то успевате?! За дивљење и поштовање.

Мирјана Рајковић, кв. преводилац
(Из ел. писма од 7.3.2021.)

Овим просветитељским послом дајете свету на знање колико је велика РЕЧ када се користи за минималистичке облике изражавања.

Омила - Цвета Цагарова, Софија, Бугарска
(Из ел. писма од 2.5.2021.)

Тема овог броја је, попут сликарства, један од често применљивих мотива у хаику поезији. Феномен пејзажа нам овде појашњава већи број чланака. Опсервација људског ока је или „природна“ (дескриптивна и синегдохична) или „цивилизацијска“ (сугестивне и активне слике). За разлику од традиционалног (dento), савремени (gendai) хаику је богатији именовањем боја и њиховим контрастирањем, већим естетским доживљајем, сугестивним и активним сликама...

Заступљене су и све остале рубрике.

САВРЕМЕНИ ЈАПАНСКИ
ХАИКУ МАЈСТОРИ

金の靴一つ落ちるし謝肉祭

Заостала са карневала
једина златна ципела

Akito Arima (1930 - 2020)

金の靴一つ落ちるし謝肉祭

Ударајући мољца
развијам се на комаде

Biwao Kawahara (1930 -)

ふるさとは陽の音生めり三月来て

Медведи мог родног места
звук су сунца -
дошао март

Hiroshi Araya (1930 - ?)

みちのくの星入り氷柱われに呉れよ

Дај ми леденицу
која садржи звезде
дубоког севера.

Shugyo Takaha (1930 -)

金木犀の香の中の一昇天者

Неко се успео на небо
усред мириса
маслиновог дрвета

Shobin Hirai (1931 - ?)

АЛЕН ГИНЗБЕРГ

Allen Ginsberg (1926-1997)

Планинска поља
гледам кроз прозирна крила
муве на прозорском стаклу.

Дисциплина, баш дисциплина.
Жути каранфили отварају се
под лампама у шатору.

Мува на мом носу,
нисам ја Буда, овде
нема просветљења.

Престадох да се бријем,
али очи које су ме гледале
осташе у огледалу.

Месећ над кровом,
глисте у баити.
Изнајмљујем кућу

(Са енглеског: Бојан Коцић)



Славољуб Станковић, лавирани туш

ПРОФИЊЕНА ПОЕЗИЈА, БЛАГ И ПЛЕМЕНИТ ЧОВЕК



Hatori Ransetsu (1654-1707) 服部嵐雪 はっとりらんせつ

РАНСЕЦУ

Кувани бамбус.
Како су малом детету
прекрасне десни!

Тачно у поноћ
промени свој положај
Кумова слама.

Као да спава
прекривши се јорганом.
Брдо Хигаши.

(С јапанског: Х. Јамасаки Вукелић)

Како је нероткиња
нежна
према луткама!

Чета се жаба
загњури чувши како
се бућну једна од њих

(Прев. Драгослав Андрић)

Стиже јесен!
Није ли само лагано
навукла завесу.

Јесењи месец
слика тушем бор
на плавом небу.

(Прев. Петар Вујичић)

Зрно пиринча
слепљеног на мом лицу
дадох муви

Без писма, без поруке
пет кнедли од пиринча
у листовима бамбуса

(Прев. Д.Ј. Ристић, енгл. R.H.Blyth)

Башо, који је много путовао, имао је и **много ученика**. Ево у којим градовима: EDO (Kikaku, Ransetsu, Sampū, NANIVA (OSAKA): Fushiku, Shara, KYŌTO: Yamei, Kyorai, Fukoku, Shiko, ŌMI: Masahide, Otokuni, Chigetsu-ni, Senna, Shadō, Kyokusni, Rotsu, Kyoroku, Shōhaku, Jōsō, MINO: Shikō, Izen, OWARI: Toholu, Rosen, Yasni, Etsuin, Kakei, IGA: Tohō, Bairin, ISE: Kyofu, NIKAWA: Nahusetsu, KAGA: Hpkushi, Bonchō, ECHIZEN: Yaha, ETSHŪ: Roka, SHINANO: Sora, NAGASAKI: Ushichi...

Сви од њих, наслеђујући неке аспекте Башоове поетике и учења, развија сопствени стил и доприноси ширењу хаикаи песништва Башоове школе (Хироши). Кикауа је Башо ценио због бриљантног и спектакуларног стила, Ђосоа због тихости и кроткости, Кјораиа због верности природи, а Рансецуа због „сувоће“.

Још је наш први преводилац јапанског хаикау (1928. године) Милош Црњански, запазио један Рансецуов „леп и сентименталан хаикау“ (наводимо га, као и друге лепе примере, у три превода):

Увео лист	Лепршав лист	Опао цвет
пада полако	остао да лежи	почива милујући
на надгробном камен	на надгробном камену	надгробни камен

(Прев. М. Црњански)

(Прев. П. Вујичић)

(Прев. Д. Андрић)

Хатори Рансецу, чије је књижевно име значило „Снегом завејана испосница“ по његовој родној кући, рођен је у главном граду Еду као син самураја. И он сам, као самурај нижег ранга, служио је неколицину феудалаца, а касније се замонашио и посветио хаикау, сликарству (подучавао га Itcho) и изучавању зена (подучавао га Saion Hojo). Башоов ученик постао је 1680. године. Башо га спомиње у својим песмама.

Знамо да је најлепши и најцењенији пролећни цвет у Јапану трешњев цвет, а о најлепшем јесењем цвету, хризантеми, (киго за јесен) говори следећи Рансецуов хаикау:

жути и бела; сем њих	Жуте, бијеле
не бих друга имена	хризантеме – о другим именима
за хризантему	не желим чути

(Прев. Хироши)

(Прев. В. Девиде)

Те златне хризантеме!

И беле хризантеме! Остале

не вреди помињати.

(Прев. Д. Андрић)

Жута, златна хризантема са шеснаест латица је царски грб, симбол савршенства. Бела хризантема је амблем лепоте. Зато је и сувишно цвеће осталих боја.

Нова година.	Новогодишњи дан.	Први дан године.
Ведро небо и врапци	Небо је безбојно,	Врапци на сунцу
ведро причају.	врапци празнославе.	воде дуг разговор.

(Прев. Хироши)

(Прев. Д. Андрић)

(Прев. П. Вујичић)

У традиционалној јапанској поезији ретко се јавља персонификација. Овде је она дата да би се осликала весела новогодишња атмосфера. У то време био је обичај да се тога дана не излази на улицу, већ да се у кући свечано прослави први дан године. Тако и врапци до миле воље цвркују под ведрим небом.

*Дивље гуске
помијешане с ходочасницима
лете кући*

(Прев. В. Девиде)

*Јато гусака –
са ходочасницима
враћа се кући.*

(Прев. Мирослав Манић)

*Помешане
с ходочасницима
враћају се дивље гуске.*

(Прев. П. Вујичић)

*Дивље се гуске
у повратку мешају
с ходочасницима.*

(Прев. Д. Андрић)

И гуске и ходочасници враћају се кући иако на хладније и опасније.

*Процвао цвет шљиве.
И баш за тај један цвет
топлије је сад.*

(Прев. Широши)

*Шљивин цвет –
засад једини...
Све је топлије.*

(Прев. П. Вујичић)

*Још један шљивин цвет –
и за толико више
топлине.*

(Прев. Д. Андрић)

Јапанска шљива, уме, често процвета под снегом те је киго и за зиму и за пролеће. Шљива је дошла из Кине, али је постала јапанско национално дрво, одмах после трешње. Овај хаику се цитира са првим топлијим данима у рано пролеће. Сваки цвет ствара нови дах топлине, латице, тамноцрвене, попут жара својом топлином топе снег око себе.

*Наилазећи талас
купа онај што одлази.
прохладно на реци!*

(Прев. П. Вујичић)

*Вода што долази
пере воду што одлази –
Угодна свежина.*

(Прев. В. Девиде)

Коментар Владимира Девидеа: „Вода пере воду – је ли то заиста тако апсурдно као што у први мах изгледа? Не чини ли и чистоћа чистоћу чишћом, врлина врлину лепшом? Кријепосан човек налази смирење у својој кријепости.. Конфуције, аналекта“.

Бинђуве од росе!

*Шетајте по влатима траве
и уживајте!*

(Прев. Д.Ј.Р, енглески R.H.Blyth)

Хаику песницама била је блиска природа, магла и киша, пузање и лет инсеката...

*Без звука
биљку пиринча једе –
гусеница*

(Прев. Д.Ј.Р, енглески R.H.Blyth)

Башо и његови ученици волели су звуке инсеката, на пример овај хаику о додуше безгласној гусеници, волели су звукове ударања инсеката по посуђу и уопште све звукове из природе и религије. Овде се посебно истиче недостатак тог звука.

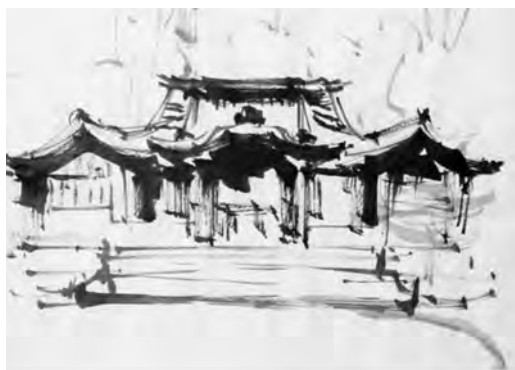
Следећи хаику написан је у спомен Башоове смрти:

*Искључио га
вихор зимског ветра –
лик му се повлачи*

(Прев. Д.Ј.Р, енглески R.H.Blyth)

Хатори Рансецу, по речима Башоа, благ и племенит човек, као Башоов ученик прихватио је стилске иновације којима је његов учитељ покушао да промени хаику песништво, али се при крају живота удаљио од тих идеја.

Приредио ДРАГАН Ј. РИСТИЋ



クリスマスとは静けさの中にこそ
Pravi Bozhih
mora da je u hutanju

Teiko Inahata (1931 -)

冬木澄む男の仕事いつもひとり
Zimsko drvehe
jasno se izdizhe –
on uvek radi sam

Yoson Kurahashi (1931 - ?)

故郷は轍にかかると蝶の翅
Moј rodni grad -
krila leptira koja
dodiruju trag točkova

Shigeko Kohiyama (1931 - ?)

人遠く木の国眩し山ざくら
Људи у даљини
светлуцав шумовит крај
цветови дивље трешње

Fumiko Fujii (1931 - ?)

氷柱した草葉のなんと折れやすく
Zamrznete vlati trave
toliko lomљive

Kinuko Jambor (1932 - ?)

鳥渡る北を忘れし古磁石
Ptice se sele –
stari magnet zaboravio
da покаже север

Yuko Kagiwada (1932 - 2020)

初めての蛍水より火を生じ
Prva svitac
stvара своју vatru
od vode

Gosengoku Ueda (1933 - 1997)

蝸や次第に土を感じをる
cikađe...
корак по корак
осећају земљу

Kenji Takemoto (1933 - ?)

КАРИКА КОЈА НЕДОСТАЈЕ

ОД КЛАСИЧНОГ ДО МОДЕРНОГ
(Савремени јапански хаику виђен очима других)

ДОМАТИ ХАИКУ

*јутарње сунце -
бљешти нечитак
рукопис пужа*

*дан после вашара –
високо са птицама
залутали змај*

*кнедле са шљивама –
сећање на баку
у грлу заста*

Јасминка Надашкић Ђорђевић

*опустјелим
улицама вуку се
сјенке страха*

*старац на тераси
распаљује роштил –
псује корону*

*цвјетају трешње –
у страху од короне
вирић кроз прозор*

Миленко Д. Ћировић Љутички

*Шетам Јелшанским
гробљем – тражим ли ја то
место за себе?*

Димитар Анкиев

*тешка ноћ –
тек са лекаром улази
у собу нада*

*пацијент гледа
у око докторке –
свиће ли нови дан*

Ивана Станковић, Грчка

У пролеће 2001. године, на самом почетку 21. века нико уопште није могао ни замислити предстојеће нападе од 11. септембра. Моја стамбена зграда, као каква огромна тврђава или манастир са зидом од цигле налазила се са северне стране од студија ЕМ1 у улици Еби Роуд, чији ниски зид је био сав ишаран порукама (или можда графитима) обожавалаца Битлса из целог света. Случајно сам сазнао да један песник по имену Ричард станује у истој стамбеној згради и да припада Британском хаику друштву (BHS). Убрзо смо уз чај разговарали о поезији и о хаикуу. Он је, наравно, познавао Башоа, али једва да је имао појма о савременој јапанској хаику поезији. Неколико месеци касније, 11. септембра, у једном пабу на станици Кингс Крос гледао сам како се два авиона заривају у куле Светског трговинског центра. Анализом тих напада схватио сам да се нешто променило на Земљиној кугли. Иако се то десило са друге стране Атланског океана, осетио сам да се то у извесној мери односи и на мене. Онда се сетих како је један песник традиционалног хаикуа, Такахама Кјоши, после Другог светског рата једном приликом рекао да **рат није погодио хаику**. Његове речи изражавале су једно од становишта традиционалне школе хаикуа. Ја лично, срећом, нисам искусио рат, али после тих напада терориста помислих да ће се моје поимање хаикуа разликовати од Кјошијевог

У касну јесен те исте године имо сам прилику да присуствујем Конференцији БХС-а у Лондону. На том скупу било је десетине познатих чланова, укључујући Дејвида Коба, тадашњег председника, Лукаса, Бачинија... Сећам се да је већина хаикуа написаних при радионичком раду била добра и чинило се да учесници имају свест о томе шта је хаику. Међутим, нисам био сигуран у њихово мишљење о значају хаикуа за двадест први век. Затим сам у рано пролеће следеће године (2002) присуствовао још једној малој радионици под вођством масона из БХС-а. Ту сам говорио о јапанском хаикуу и његовом положају крајем двадесетог века. Чинило се да за учеснике радионице таква тема представља новост.

ПОГЛЕД НА САВРЕМЕНИ ЈАПАНСКИ ХАИКУ ВАН ЈАПАНА

У есеју „Надреализам и савремени хаику“ или „Надреални хаику, објављеном у „World Haiku 2005“ **Philip Rowland** пише да је у традицији БХС-а да се „претерано наглашава ‘шасеи’, скицуозан модел хаикуа, као и објективност и уклањање нагласка на сопствену личност.“ Када се сада вратим на 2001. годину, видим да да је мој осећај хаикуа тамо у Лондону могао потицати са истог изворишта као и ова изјава. При помисли на такво традиционално гледиште у Јапану схватамо да да се оно разликује од Башоовог духа и сетићемо се Кјошија. И ту би се могла наћи веза са горе наведеним Кјошијевим исказом да хаику није био погођен ратом. У сваком случају, у новије време се у Јапану велики део онога што се подразумева под „традиционалном школом“ не би био тог становишта. У БХС-у, додаје Роуланд 2003. године, „**мешање надреалног и конвенционалног хаикуа**“ наводи се у њиховом часопису као циљ коме теже. Из овог би се могло видети да модернизација хаикуа у Уједињеном краљевству брзо напредује.

Како хаику песници у свету оцењују модерни јапански хаику, нарочито онај из друге половине двадесетог века? Међу књигма о хаикуу на другим језицима сем јапанског може се наћи веома мало информација о савременом јапанском хаику песничству. По мом искуству, изгледа да модерни јапански хаику не би експлицитно добио признање у поређењу са класичним. Један од разлога могао би бити тај што, чини се, у већини земаља постоји склоност да се хаику упознаје само преко Башоа чија поезија је цветала пре више од 300 година, или кроз класичне хаику песнике, као што су Бусон, Иса (или Шики и Кјоши) које је много ценио Блајт (R.N.Blyth)... Заиста, дух Башоа представљао би естетски врхунац хаику песничства.

Али, на пример, иако ће Шекспирови комади свакако имати утицаја на савремена драмска дела, да ли се може рећи да су сви комади у 21. веку једино под утицајем Шекспира? Исто тако и песници који пишу хаику у овом веку не могу зависити само од Башоа. Ако неко види само традицију без уважавања савремене књижевности, могло би се помислити да му недостаје разумевање развоја књижевности.

У есеју „Надреализам и савремени хаику – или надреалистички хаику“ Роуланд пише да су „критичари у области хаикуа на енглеском језику склони мишљењу да оно по чему се гендаи, савремени јапански хаику, разликује од традиционалног хаикуа јесте што **гендаи хаику ствараоци прихватају надреално.**“ Иако би термин „надреално“ требало разматрати у ширем обиму, мислим да је ова идеја у основи тачна. Али када свет обухватим ширим погледом, бојим се да за хаику песнике у другим земљама раздаљина између класичног јапанског хаикаи и савременог хаикуа изгледа исувише велика да бисмо схватили однос између те две врсте. У потрази за кариком која недостаје покушао бих да објасним зашто је савремени јапански хаику у стању у каквом „теоретичари хаикуа на енглеском језику“ мисле да јесте.

ПОРЕКЛО ИНОВАЦИЈЕ У ХАИКУ ПЕСНИШТВУ

Хаику је традиционална поетска форма која траје више од 400 година, почев од хаикаи-а. Најзад, могло би се помислити да је њена историја саздана сва од реформација. Башо је раскинуо са старијом Данриншолом и успоставио сопствену естетику. Шики је одбацио стари уобичајени хаику стил TSUKINAMI и увео SHASEI (Шасеј – скица), а почетком 20. века Сантока и Хосаи, који су припадали JYRITSU хаикуу (слободна форма), тежили су укидању конвенционалних тема везаних за годишње доба, па чак и утврђене форме хаикуа. Питам се, колико је више енергије било потребно за постизање тих иновација од одржавања конвенција. Затим, одакле таква енергија? Само седамнаест слогова (око три реда на страним језицима) – та краткоћа значи да ће хаику убрзо бити преплављен сличним темама или изразима. А такву ситуацију треба избегавати пошто је хаику форма уметничког стваралаштва, а не форма за пуко репродуковање конвенционалних стилова. Због тога сматрам да **хаику форма мора већ сама у себи имати иновативну енергију.** И ова енергија чини се да је посебно својствена тој изванредној сажетости. Можда је то једно битно обележје хаику форме. Са једне стране постоји „устаљена“ конвенција хаику форме везане за осећај према годишњим добима, а са друге стране нове идеје које су хаикуу донеле млађе генерације. Развој хаикуа ишао је таквим спиралним путањама. Традиционалисти су постојали у било којем времену, али на линији фронта хаикуа било би исувише конзервативно чувати традицију у њеном првобитном виду.

ТРАНЗИЦИЈА АВАНГАРДНОГ ХАИКУА У ЈАПАНУ

Иновација у хаику песништву у суштини је проблем естетике. Међутим, у њеном најдубљем слоју наилазимо на размишљање о временима или друштвеним ситуацијама. Песници хаику покрета „Шинко“ (нови стил у хаикуу) тридесетих година прошлог века настојали су да изразе нову атмосферу раног 20. века, чак и када је Јапан кренуо у рат на Пацифику. Одбацили су тематику годишњих доба како би се посветили слободним темама, а у ствари неки од предводника тог покрета били су песници преобраћеници конвенционалних школа. Слободан израз **Шинко (Shinko)** био је за време тог рата потиснут: после забране неки од водећих хаику песника овог покрета били су ухапшени („Хаику случајеви“ 1940-41) и тај хаику покрет одмах се угасио. Ипак, иако је покрет доживео свој крај, тежње за слободним изразом нису изумрле.

*Пад лептира
као тресак грома –
доба је мраза*

Kakio Tomizava

*Рат
је стајао
на крају ходника*

Hakusen Watanabe

У години по завршетку Другог светског рата хаику се поново налази под ударом, овог пута од стране књижевне критике: „Секундарна умет-

*Још једна суза
у узбураном мору –
брод избеглица.*

*Гробље у зиму.
Обмотане кесама
мермерне вазе.*

*Олдтајмер брекће.
Старица и старац
машу насмејани.*

Зоран Додеровић

*У реду за хлеб
узалуд тражим осмех.
Изложба маски.*

Љиљана Митровић

*Пун летњи месец –
сеоским гробљем лутају
снови предака.*

*Пик пандемије –
поред пољског пута
ринглов у цвету*

Александар Павић

*Јесења јара
шепавог скакавца
подиже увис.*

*У плитком мраку
шешир старог скитнице
злати мјесечина*

*Вожња чамцем.
У мом самозаборавању
плове обале.*

Љубомир Драговић, Хрватска

*Окрећем њен јастук
да видим да није
заостао неки сан*

*хаику:
шкољка са бисером –
тражи га цео век*

*Држи га нада
у боље дане –
њих ни у траговима*

Светомир Ђурбабић

*Шака пшенице.
У сваком зрну кап
очевог зноја.*

*Позне године.
Отац урамљује
мајчину слику.*

*Војник у рову.
На дан крсне славе
пали свећицу.*

Мила Вукмировић

*Први мраз паде
на жуте бундеве –
татина њива*

*Врх бандере
са родиним гнијездом
обасја мјесецу*

*На мосту Мајне
хиљаду катанаца
погледе маме*

Зорка Чордашевић, Немачка

ност – о модерном хаикуу“ (Takeo Kuwabara, 1946). У овом есеју критикује се форма хаикуа: кад се терминима савремене уметности размишља о хаикуу као средству изражавања сопствене личности, хаику није уметност, већ само давање конвенционалних порука (треба да буде овако, а не онако). Наслов „Секундарна уметност“ значио је да хаику представља инфериорну форму у односу на праву форму и да стога тај облик мора бити означен као „секундарна уметност“. Кад би нам се то данас рекло, већина би сматрала да нема потребе да слушамо такву погреду, него једноставно да пишемо властити хаику. То је било време непосредно после шокова од хапшења неких песника, срљања у рат на Пацифику, атомских бомби на Нагасаки и Хирошиму, па затим губитка рата. Све је у Јапану било исцрпљено, здробљено и хаику песници схватили су ту критику исувише озбиљно. Разумели су да се више не може настављати са истим конвенционалним стиловима. Иако је у самом овом есеју дух хаикуа био донекле погрешно схваћен, иронија је у томе што је он имао велики утицај. Довео је до схватања да **хаику мора бити једна нова поезија** која у оквирима модерне књижевности има исту вредност као и традиционална поезија.

Шездесетих година 20. века Јапан се извлачио из конфузије послератног периода и доживљавао радикалан привредни раст друштва. Анксиозност као последица тих брзих промена у јапанском друштву произвела је један нови авангардни хаику покрет. Нелагодности савременика изражавале су се апстрактним појмовима и претварале се у симболичне слике. Модерни јапански хаику попримио је поетски начин изражавања. Чврст авангардни хаику Тохта Канеко (Tohta Kaneko) са социјалном нотом или Шигенобу Такајанаги (Shigenobu Takayanagi), који интегрише „ларпурлатизам“ са лепотом јапанског духа, **отворили су врата новим стиловима**, а они су довели до данашњег хаикуа. То се у извесном смислу може сматрати обновом ранијег шинко хаику покрета. Могуће је помислити и да је Банја Нацуиши (Ban'ya Natsuishi) припадао овим школама и да их је развијао.

*банкарски чиновници
јутром светлуцају
попут сипе*

Tohta Kaneko

*повијених леђа лук дуге
у зениту -
губилиште*

Shigenobu Takayanagi

Хаику трага за новим стилем кроз властиту форму и историју. Према томе, нетрадиционални хаику савременог Јапана не зависи увек од Елиотовог модернизма или Бретоновог надреализма. Привидну сличност између неких метода Истока и Запада ипак би требало приписати гласовима двадесетог века. Тако **авангардни израз у модерном јапанском хаикуу није пука имитација тренда**, већ спој традиционалног и модерног.

КА СВЕТСКОМ ХАИКУУ

Посматрајући историју хаикуа у Јапану, у периодима Jiyuritsu, Shinko и авангардног хаикуа, можемо запазити теме које су неvezане за годишња доба, као и слободне теме и форме. Међутим, њихов највећи домет мора се сагледати у поимању да хаику има једну нову могућност превазилажења конвенције. Те иновације потврђују да хаику, иако јесте традиционална поезија, не треба унапред, пре но што је и написана, да се везује само за конвенционални стил. **Песничка слобода израза у хаикуу мора бити осигурана**. У Јапану је постојало догматско схватање да хаику треба да буде овакав, а не онакав, што и дан данас постоји можда међу неким конзервативцима. Ако за своје изражавање желиш поштовање, мораш га и ти узвратити другима. Без обзира на то да ли си за или против типа хаикуа других песника, критика треба да дође након слободе изражавања. „Светски хаику“ дорастао је да буде назван покретом, и стога је важно поштовати идентитет сваког песника. Нов хаику израз, који се може извести из традиционалне форме, зависи од сваког појединачног песника широм света. До хаикуа, који може имати значај у 21. веку, стићи ће се само путем креативне делатности сваког таквог песника.

Лондон, 2001.

Са енглеског: **Мирјана Рајковић** (Из књиге „WORLD HAIKU“, No. 5, Edited by Ban'ya Natsuishi, World Haiku Association, Shichigatsudo, Tokyo, 2009.)

МОМЕНАТ ИЗНЕНАЂЕЊА

Карактеристично својство хаikuа је, као што се зна, **откривање нечег необичног баш у области свакодневице**, упамћеног при снимању тренутка, када постајемо свесни тог неочекиваног.

*тако је обичан
да баш ретко коме
упада у очи*

Max Verhart (Холандија)

На тај начин се даље преноси чуђење или чак запрепашћење аутора, као да је на лицу места доживљено, а то се пак користи за одјек (uoin) код читаоца, тј. слушаоца. **Ефекат изненађења** је битно обележје хаikuа и он се остварује претежно тек на крају, тј. у **трећем стиху**, или чак код последње речи.

Хаiku као поетски жанр ипак не би требало да је само неочекивано начињени снимак, чисто једна скица из природе или прозна белешка. У принципу треба тражити могућу објективну репродукцију догађања, односно искуственог, али с друге стране, према јапанској традицији, неопходан је и филтер срца, душе (kokoro). У вези са тим, сетимо се и друге важне функције киређија (kireji - секућа реч) изражавање утицаја ауторовог изванредног запажања на његово стање душе. Тиме се не стиже само до неке непатворене репродукције искуственог, него исто тако до емпатично-уметничке конструкције која се на то надограђује. **Тек ритам, звук, композиција, смишљено уметнуте реторичке фигуре чине хаiku правим уметничким делом, поезијом која има властито оправдање свог постојања.** На крају крајева, у питању је сликар а не фотограф!

Због тога успешан хаiku песник (haijin), поред будне, танкоћутне вештине запажања, располаже и суптилом моћи језичог уобличавања.

Као увод даћемо примере четири класика традиционалног јапанског хаikuа: Мацуо Башо, Јоса Бусон, Кобајаша Иса и Масаока Шики. У погледу садржаја они, с једне стране, формално примењују кире, секућу реч, али с друге стране, чак се у три случаја не држе основног правила традиционалне схеме версификације од 5-7-5 мора, односно слогова.

*расте ирис
под стрехом из труле главе
једне сардине*

Matsuo Bashō

*ту и тамо
три четири плочника
као пливајући листови лотоса*

Yosa Buson

*тек трачак светлости
од снега...
пут до пољског нужника*

Kobayashi Issa

*плаветнило
све до ирвила:
грожђе*

Masaoka Shiki

*у бокалу са водом плива
некакав мрав
без сенке*

Yamaguchi Seishi

*сликање снега...
маестро потписује
празан лист*

Wolfgang Beutke

*аутобуска станица
топлина у мојим леђима
силази*

Luise Eilers

*посета бару
она његову чашу пуни
једним смешком*

Gerd Romahn

*Стари рибар –
крпи мрежу мислећи
да му више неће требати*

Leidy de Boer (NL)

*Две дивље патке
прелазе реку
нешке преко моста*

Gient de Smit (NL)

*Зима немушто
увире у пролеће
И бог је она*

*Узалуд цвећа
Крај Аушвица Висла
понире у стид*

*Слободно лишиће
Да ли је и Јесењин
волео јесен?*

*Птице селице –
и она која се никад
није вратила*

Дамир Јањалија

*болнички хол –
препознато лице
се осмехује*

*врео летњи дан –
ветрићу што запири
одшкринух врата*

*летња спарина –
у лежаљци смо ја и
досадна мува*

Љубинка Тошић

*Пада зимска киша.
Погађа баш прецизно,
право у душу.*

Ана Ручнов

*Грануло сунце –
сузно испраћа тијело
леденица*

Милена Дрпа, БиХ

*грабуљајући лииће
са базена у дну дворишта
ослобађам месец*
H.F.Neyes (USA/GR)

*јесењи ветар
покушај да се задржим
под шеширом*
John Stevenson (USA)

*гледам у три правца
пре но што пређем улицу -
крици дивље патке*
Mark Arvid White (USA)

*голо платно –
јабуке поцрвене
под његовом кичицом*
Andre Cayrel (FR)

*лађа појури
са деведесет на сат
на реморкеру*
Alain Legoin (FR)

*разредни снимак
болесно дете
заувек одсутно*
Franck Vasseur (FR)

*кратка ноћ
не за мене и
за комарца*
Israel Lopez Balan (MX)

*Централпарк
два пантомимичара раде
без гледалаца*
Ion Codrescu (RO)

*Мирно предграђе –
из контејнера бучно
искочи мачка*

*Згажен маслачак
јутарња роса прска
голе листове*

*Цвеће на гробу
старије жене тихо
разговарају*

Дејан Ивановић

*Цича зима –
нашу стару метлу
оставих под бор*

*Огласило се –
једна је леденица
пала са стрехе*

Весна Илић Николић

*Зреле јабуке
сакриле се у трави.
Гране до неба.*

Јовица Ђурић

*крушка процвала
уз лепет птичјих крила –
данас Цвети*

Ирина Стефановић

*Прозор пропусти
ваздух и светлост –
излете штиглици*

*Нова адреса
биће ми на читуљи –
пиши да ме волиш*

Властимир Станисављевић
Шаркаменац, Француска

*Ваздушна узбуна –
светла на семафору мењају се
ни за кога*

Љубинка Тошић (RS)

С немачког: Драган Ј. Ристић
(из књиге „Klaus-Dieter Wirth – Der Ruf des Hototogisu, Grundbausteine des Haiku, Teil I“)

МАИ ЛИЕН НГУЈЕН (Mai Lien Nguyen, Vietnam)

УМЕТНОСТ ПРАЗНИНЕ У ХАИКУУ

Хаику је јединствен жанр у светској поезији. Назив „хаику“ састављен је од две речи хаикаи (хумористична песма) и хоку (почетни стих ренге), заузима важно место у светској поезији захваљујући Мацуо Башоу (1644 – 1694) великом јапанском песнику XVII века чија се дела данас сматрају значајним жанром у светској поезији. Р. Х. Блајт, у књизи *Јапански живот и темперамент у сенрјуу* сматра хаику јапанском душом, а **Башо је песник који је створио јапанску душу**. Блајт пише: Јапан је рођен са Башоом 1664. Он је тај који је створио јапанску душу. Од тада, хаику се шири и продире у друге књижевности света у разним формама. Има много људи названих хаиђини који стварају хаику. Овај жанр проучава се са више различитих страна, као што су културна, филозофска, религиозна, естетска. У овом чланку користићемо поетику као приступ својствима хаикуа. У поређењу са другим поетским жанровима, хаику има своје особености међу којима би структуру празнине требало посматрати као најважнију особину овог жанра. У овом чланку усредсредимо се на то својство хаикуа – уметност празнине.

Узели смо појам празнина уместо појма „вакуум“ који се још увек употребљава у многим списима зато што вакуум потиче из физике и означава „апсолутно празан простор“. Ми користимо термин празнина да бисмо изразили „дубоку тишину“ у уму једног монаха када достигне стање нирване. У том стању ум тога монаха постаје луцидан и способан да се ослободи тривијалног размишљања и да добије јасан увид у природу свих ствари. Појам „празнина“ продро је у јапанске уметничке жанрове као што су: украсни врт, суми сликарство, хаику итд... Управо та празнина обликује дубину значења и естетику. Ево неких начина изражавања „празнине“ у хаику песми:

Хаику песма има само 17 слогова (понекад 19) који се распоређују у три стиха 5-7-5 или (5-9-5). Број речи је толико ограничен да отвара широк простор празнине изван песме.

*Под истим кровом
спавале и блуднице.
грахор* и месец.* (Мацуо Башо, 1689)

У овој песми је само 17 слогова (еквивалент 10 речи), стога је аутор могао само да скицира или помене неколико слика или звукова (један кров, блуднице, месец, грахор). Песник нити објашњава, нити изражава своја осећања.

Катрен од пет речи /знакова/, жанр у кинеској поезији, народна песма у вијетнамској литератури или газал у персиској и индијској, јесу лирски стихови. У овим поетским жанровима песник изражава своја осећања директно:

Примери:

*Дуж древног насипа
Врбе попут зелених маглених купола
А да се свилене нити не прекину
Код везивања, заустави свој чун*
(Врбе поред реке – Анг Ду Ти –Кина)

*Кад пролазиш поред павиљона, приклони шешир, разгледај.
Колико плочица има, толико те волим.*
(Народна песма – Вијетнам)

*Кад те угледах с коврцавом косом,
Тог трена моје лутајуће срце твоје постаде.*
(Урду газал – Мир** -Индија)

У првој песми девојка открива своја осећања у сцени разанка са љубавником. Околни пејзаж јој отежава да се опрости са њим. Сlike „врба које су спустиле своје зелене гране попут свилених нити“, радње попут „везивања“, „заустављања“ јасно изражавају чежњу лика да се припоји свом љубавнику. У вијетнамској љубавној песми, лирски субјекат користи слику „плочица“ да изрази своја најдубља осећања, да изрази своју љубав која је неизмерна. У трећој песми, лирски субјекат открива своју „љубав на први поглед“. У хаику песми, осећања лирског субјекта се не изражавају директно као у овим примерима. Р. Тагоре, лауреат индијске поезије, дао је прецизно тумачење овог својства хаикуа: **песник само представи тему, а затим се повуче из песме...** Он тако чини да би оставио слободан простор – празнину – читаочевој снажној духовној моћи имагинације. Хаијини су, очигледно, редуковали своје емоције колико год је то могуће. Овај чин поједностављивања Рабиндранат Тагоре назива „поједностављивањем душе“. Оно чини хаику песму толико поједностављеном да многи читаоци мисле како то није поетски.



*кратак зимски дан
не гасим сијалицу
у мом дворишту*

*са слушалицама
не чује жубор потока –
млади излетник*

*нишка тврђава –
по који пут дочекује
прве зраке сунца*

*мрмори киша –
дан за нервирање*

*рођендан –
мириси разних парфема*
Драган Ј. Ристић

*пластична флаша
у купиновој грму –
после излета*

*вожња у шуми –
точкови кроз бару
тону у сенку*

Ненад Глишић

*Пада зимска киша.
Погађа баш прецизно,
право у душу.*

Ана Ручнов

*кроз мусав излог
сјаје се очи курве
у Амстердаму*

Милан Илић, Аустрија

Празнина такође ствара празне просторе између слика у хаику песми. Читаоци морају да употребе своје искуство, машту и заање да би повезали ове слике. У претходној хаику песми, по искуству, знамо да су „блуднице“ жене за које се сматра да „пониру испод блаатњавог дна егзистенције“, док су месец и звезде симболи достојанства. Али, ове фигуре су постављене заједно као једнаке. Тим сликовитим изразом Башо указује поштовање блудницама које други људи омаловажавају. И оне су достојанствене као месец, као звезде, као цвеће. Песма афирмише једнакост свега у универзуму. У Башоовој песми, већина речи су именице, а број глагола и придева је заиста мали.

Катрен од пет речи у књижевности династије Танг, **газал** у индијској и персиској књижевности и **вијетнамска народна песма** такође нису дуге песме. Катрен од пет речи има само 20 слогова, што значи да премашује хаику за само 1 или 3 слога; вијетнамска народна песма у два стиха има 14 слогова што је чак мање од хаикуа за 3 или 5 слогова. Сви ти поетски жанрови су врло кратки; сви они теже да изразе главну поруку која је изван видљивих речи. Али и у „катрену од пет речи“ и у газалу и у вијетнамској народној песми постоји повезаност између слика. Сlike поетских објеката су описане својим пуним својствима, а радње глаголима и придевима:

Примери:

Снегом прекривена река

Планине и планине а ниједне птице да лети

На хиљаду обриси стаза ниједног трага

У самотном чуну на снегом прекривеној реци старац

У огртачу од палмове коре и сламнатом шеширу, спушта удицу

(Тонг Нгујен Лиу – Кина)

Поред мене си, а ја уплашен да ћеш ме несрећним учинити.

Дан мерим сатима, ноћ мерим звездицама

(Абдулах Цафар Ибн Мох амад Рудаки – Персија)

Кад се хаиџин ограничи на употребу глагола или придева да би описао радње, особине или стања сваког створења, слике и звуци у песми добијају опште значење, постају симболи. Ова намерна двосмисленост песме генерише многа значења. Читалац мора да ствара заједно са аутором да би разумео песму.

кад је у руци

топи се јесењи мраз -

сузе ми вреле

(Мацуо Башо, 1684)

Башо је много путовао. Његов живот био је попут лутајућег облака. Кад му је умрла мајка, дошао је кући да присуствује погребу, али је мајка већ била сахрањена. Старији брат му је дао прегршт мајчине беле косе. Башо је том приликом саставио наведени хаику.

„Јесењи мраз“ (aki no shimo) у овој песми је просто слика. Песник је не разрађује и не развија је да би ова слика могла да сугерише различита значења. Прво, односи се на косу његове мајке. Али јесењи мраз би се могао односити и на песникове сузе (namida). Међутим, то може да буде и симбол човековог ограниченог живота. Дакле, ова песма има више значења. То је и вапај за мртвом мајком и ламент над трагичном судбином човечанства.

Због структуре празнине у хаикуу он постаје најкраћи стих. Тачно је да је у хаику песми интуиција заиста пронашла облик који јој савршено пристаје. Међутим, ова краткоћа сажима у себи дубокоумну идеју или медитацију. Стога, **хаику песма увек може да садржи обиље мисли**. Хаику би се могао упоредити са девојком која нема накит али је ипак дражесна захваљујући лепоти своје душе.

*Осмех детета
из колиџа у парку –
долази лето*

*Пуна кафана –
животи исписани
на свим лицима*

*На старој слици
после много година
разазнах себе*

Мирјана Рајковић

*Отегнути пој.
У јесење вече
делић бескраја.*

*Мала кућа
и зарасли пут чекају
рођење*

Савка Козић

*Из малог ранца
вири фићок ракије –
рибе не вуре*

*Снови у двоје –
у малој сеоској соби
свеже пелене*

Милорад Бибин

*У младој шуми
надмећу се мириси –
сријемуми и бехар*

*Сеоски спровод –
гробљу се примичу
погнуте сјенке*

Срђан Мојић, БиХ

*Врста биљке из породице махунарки која служи за сточну храну (прим. Прев)

**Првобитно државе Британске Индије (прим. прев)

Са енглеског: **Ирина Стефановић** (Из књиге „WORLD HAIKU“, No. 10, Edited by Ban'ya Natsuishi, World Haiku Association, Shichigatsudo, Tokyo, 2014. – енгл. уредио: James Shea)

БАН'ЈА НАЦУИШИ (Ban'ya Natsuishii, Japan)

ХАИКУ И ПЕЈЗАЖ

Хаику би заправо могао бити у блиском сродству с пејзажом у сликарству, иако су ти жанрови по самој бити одвојени. То је још већи проблем него што сам раније замишљао. Пре свега, „пејзаж“ је био нов сликарски жанр, инаугурисан у XVI веку у Европи. Након рођења француске речи *païsage* (старији облик речи *pausage*) негде око 1540, појавила се италијанска реч *paesaggio* која ће означавати слику предела, а за њом су се родиле холандска реч *landshap* и енглеска *landscape*. Сви ти европски изрази садрже у себи именицу *pay*, *paese* и *land*, која значи „област“, „подручје“ и „рурални предео“, где су природни елементи надмоћни у односу на људски или вештачки елемент.

Да изразимо појам „пејзажа“, у Јапану се служимо речју 風景 (*fūkei*), али њено изворно значење је „ветар и светлост“ - потпуно различито од порекла његових европских пандана. Јапански „*fūkei*“ састоји се искључиво од ваздушних елемената и недостају му земаљски. Тај термин се појављује већ у једној прастарој јапанској антологији под насловом 懷風藻 (*kaifūso*), која садржи песме на кинеском из пера јапанских племића, приређене у VIII веку. Наравно, тај појам је потекао из кинеског језика и у давна времена није имао никакве директне везе са сликама. Не знам зашто је у Јапану у XIX веку та реч почела да се користи као еквивалент за „пејзаж“.

У сваком случају, „пејзаж“ порекло вуче из европског сликарства, а касније та реч поприма једно шире значење да би изразила руралну или природну сцену. У епохи модернизације, од XIX па до XX века, као еквивалент „пејзажу“ одабрана је јапанска реч кинеског порекла.

Уколико данас узмемо у разматрање неки пејзаж, установићемо да сваки има сличан „кадар“ и композицију као слика или фотографија. У трен ока ћемо моћи да сагледамо или замислимо целину пејзажа. Код пејзажа су целина и детаљи незаменљиви.

У свом последњем поетском путном дневнику „*Oku-no-Hosomichi*“ (Уска стаза ка далеком северу), написаном 1694. и објављеном 1702, Мацуо Башо (**Matsuo Basho**) каже да је „風景に魂うばゝれ“ – његова душа обузета пејзажом, при чему користи јапанску реч 風景 (*fūkei*). То је разлог што на ту тему није могао да напише хаику. Башо је хаику песник који воли и цени леп пејзаж, али понекад га леп пејзаж спречава да састави хаику песму. Какав је однос између хаикуа и пејзажа за Башоа?

Бирам једно од ремек дела хаикуа из тог путничког дневника.

荒海や 佐渡に横たふ 天の河
Araumi ya / Sado ni yokotau / ama-no-gawa

*Немирно море –
изнад острва Садо
протегнут Млечни пут*

Зар у наведеном хаикуу Башо не приказује сасвим јасно један пејзаж? Лако бих на то питање могао одговорити „да, приказује“, али то не могу да учиним из одређених разлога.

Ово је непогрешиво препознатљива кратка песма звана хаику, сачињена од три елемента: „*Araumi* / Немирно море“, „*Sado ni yokotau* / изнад острва Садо протегнут“, „*ama-no-gawa* / Млечни пут“. Та три елемента су распоређена један за другим, што је линеарни или временски поредак. Другим речима, овај хаику не сагледавамо читав у једном тренутку као што то можемо у случају пејзажа. Први сегмент – „*Araumi* (ya) / Не-

*у рано јутро
на симсу бели голуб –
дан за надање*

*снег се отапа –
поћосмо мој нас и ја
уусрет сунцу.*

*Нова година –
безнадежно усамљен
црис на столу*

Љиљана Прошић

*Гле, натрули пањ
ме толико обрадова –
пун лепих гљива*

*Грубо пољуби
трули поклопац бунара
презрела крушка.*

*Пламен свеће се
повија у круг, док отац
тамјаном кади.*

Душан Ружић

*одлагање –
паучина на зиду
све масивнија*

*тако смирена –
мачка на тарابي
у дну дворјишта.*

Предраг Цветковић

*Туга ми снови
гитару и пјесме пој –
сан ми оствари*

Невена Станић, БиХ

мирно море“ – није ни опис ни читав кадар тог хаикуа; други сегмент – „Sado ni yokotau / изнад острва Садо протегнут“ – може бити прост опис с глаголом без субјекта; трећи сегмент – „ama-no-gawa / Млечни пут“ – само је име за групу безбројних астралних тела и уједно субјекат другог сегмента. Структура овог хаикуа је прилично необична, нека врста вербалне акробације.

Не само овај Башоов хаику, већ готово ниједан хаику не пружа нам довољно описа да сачинимо пејзаж. Три сегмента у једном хаикуу јесу три вербална стуба, а читалац им мора додати зид и кров да би изградио неки нов космос. То је почетна тачка разумевања и прихватања хаикуа.

Три сегмента наведеног Башоовог хаикуа подстичу нас да нађемо допунску информацију или речи помоћу којих ћемо разумети целокупан кадар хаикуа. Када смо коначно њима снабдевени, схватамо да се читава слика овог хаикуа може видети са наспрамне обале острва Садо. Као последица тога, први сегмент – „Araumi (ya) / Немирно море“ – налази се у првом плану; други сегмент – „Sado ni yokotau / изнад острва Садо протегнут“ – на средњем растојању, а трећи сегмент – „ama-no-gawa / Млечни пут“ – почива у даљини. На крају на основу ова три плана можемо да конструишемо целокупан пејзаж.

У стварности Млечни пут се не види над Садам са супротне обале. Башо је изменио једну природну сцену коју је видео у идеалну сцену приказану у овом хаикуу. Иако Башо воли да посматра природан пејзаж, па је чак и његова душа њиме обузета, он га мења у идеалан да би постао лепши, сугестивнији и дирљивији. **Башоов хаику не приказује пејзаж, већ нас стимулише да замислимо пејзаж, активирајући нам машту, интелигенцију и сензибилитет.** Хаику нам даје то семе напола скривеног пејзажа.

Имамо још једног класичног мајстора хаикуа – Јоса Бусон (**Yosa Buson**), који је живео у XVIII веку и био изванредан сликар. Шта је пејзаж за њега као за хаику песника?

さみだれや 大河を前に 家二軒
Samidare ya / taiga o mae ni / ie niken

*Рана летња киша –
огромна река испред
двеју кућа*

Овај хаику се састоји од три сегмента; први је „Samidare (ya) / Рана летња киша“, други је „taiga / огромна река“, и трећи „ie niken / две куће“. У поређењу с Башоовим хаикуом, ово Бусоново ремек-дело даје нам потпунији пејзаж, Пошто је први сегмент – „Samidare (ya) / Рана летња киша“ – читаво окружење и први план, због тога се други – „taiga o mae ni / огромна река (испред)“ – налази на средњем растојању, а трећи – „ie niken / двеју кућа“ – почива у даљини, па на основу ова три сегмента читаоци тог хаикуа могу да саграде кључни пејзаж без иоле потешкоћа. Сродство између хаикуа и пејзажа у овом хаикуу блискије је него у Башоовој краткој песми. Но без обзира на то, **овај хаику напросто није поезија пејзажа.**

У XX веку јапански хаику слободне форме остварио је плоносан успон под утицајем поезије Запада. Једно од његових ремек-дела јесте следећи хаику, који је написао Сантока Танеда (**Santoka Taneda**).

分け入つても 分け入つても 青い山
Wake ittemo / wake ittemo / aoi yama

*Газимо дубље,
и још дубље,
а и даље плаве планине*

Опис природе у Сантокином хаикуу минималистички је и више је фрагментован него класичан хаику. У његовом хаикуу преовлађује психолошки израз, док су „青い山 / плаве планине“ врло модерне и апстрактне, а не дескриптивне. Дакле, **његов хаику нам доноси пре психолошку или менталну слику него природан пејзаж.** Модернизацију јапанског хаикуа

*Месећ над шумом-
док идем на слепо
ослушкујем сову*

*Јесењи месећ-
труле дивље јабуке
једе сова*

*Позна јесен-
опијене месечином
совине очи*

Бранислав Брзаковић

*Први снег -
лакоћа игре пахуља
враћа ми спокој.*

*Прескаче спретно
оштре врхове топола -
звезда Даница*

*Нежно ме гледају
плаве очи траве:
процвале љубичице*

Оливера Шестаков

*Деда крај ватре
шибицом пали лулу -
засјаше очи.*

*Сенка гугутке
слете на сенку гране -
опада лишће.*

Столе Ристић

*Лете ждралови:
бројанице на небу –
долази јесен*

Митар Митровић (1933–2020)

карактерише преовлађивање психолошке и менталне иконографије. Оваква модерна слика није блиско повезана с пејзажом.

Та чињеница кореспондира с начелом постимпресионистичког и експресионистичког сликарства, које већу важност придаје парцијалној или фрагментарној слици него укупном пејзажу. **Та парцијална или фрагментарна слика, којој недостаје позадинска ликовност игра водећу улогу у модерном хаикуу.**

Један од најспецифичнијих модернистичких јапанских хаику песника са средине ХХ века јесте Какио Томизава (**Kakio Tomizawa**), чије стваралаштво илуструје ту нову особеност хаикуа.

蝶墜ち 大音響の 結氷期
Cho ochite / daionkyo no / kerryoki

*Лептир пада
уз гласне звуке:
доба мразева*

У овом хаикуу пронаћи ћемо само лептира који пада. Хаику може бити далеко од сваког јасног пејзажа, али овај лептир који гине у „доба мразева“ сугерише једну изразито депресивну слику и атмосферу у време Другог светског рата. Фрагментарна слика згушњава своју сугестивност. Ту тенденцију даље ће пратити послератни авангардни хаику песници. Навешћемо једно дело с том тенденцијом које је написао Ђушин Такајанаги (**Jushin Takayanagi**).

海へ
夜へ
河がほろびる
河口のピストル
Umi e / yoru e / kawa ga horobiru / kako no pisutoru

*Ка мору
ка ноћи
река ишчезава
пиштољ речних уста*

Овај хаику, распоређен у четири реда, састоји се од три елемента. Први чине море и ноћ, што симболише смрт; други – „река“ – јесте метафора за ауторов властити живот, а трећи – „пиштољ речних уста“ – наговештава његову жељу за самоубиством. Ова три елемента буде у читаоцу порив да замисли јединствен унутрашњи пејзаж, зато што је слика „пиштоља речних уста“ коју је створио аутор крајње оригинална и надреална.

Радећи свој посао као директор Светског удружења хаикуа од 2000, установио сам да је на многе љубитеље хаикуа утицао хаику америчког песника битничке генерације Џека Керуака. У роману *The Dharma Bums* (Дарма луталице, 1958) Керуак велича хаику Шикија Масаоке – „*Врабац скакуће / по веранди / мокрим ногама*“ (ぬれ足で雀のありく廊下かな) – као „највећи“ хаику. Искрено говорећи, тај хаику је сасвим осредњи, тек скица некаквог тривијалног инцидента.



*са жице за веш
капи кише терају
јато врабаца*

*локне вијоре
у одсјају воде-
да сам бар сликар*

*удовац
самоћу од себе
звиждуком тера*

Дарко Хабазин

*Сунце отапа лед
са трешњиног цвета –
топли зрак наде*

Светлана Станковић

*дуго чекана –
кроз лишиће вири
зрела јагода*

*наказно лице
на прозорском окну –
нашарао мраз*

Светлана Цветичанин

*Рано цветање белих
фрезија – њена последња
новогодишња жеља*

*Још једна свећа
убрзано се топи.
Снег тако бео.*

Татјана Стефановић

*(поводом 10 година од смрти
Рајне Беговић 1939-2011-2021)*

*Мирис јабуке
у бакиној кухињи –
Петровданско јутро*

Петар Жарков (1957-2020)

*По јутарњем мразу
мачке су
споро корачале*

То је хаику који је написао сам Керуак. Он је скица некаквог ситног инцидента који опонаша Шикијеву неоригиналну песму. Његов хаику је превише прост и превише дводимензионалан. Хаикуу је, у његовој краткој форми, потребно више дубине, више динамике и више оригиналности. Многи амерички заљубљеници у хаику не могу да побегну од упрошћавања хаикуа и његовог свођења на „две димензије“ по узору на Керуака.

Затекавши се у француској Бретањи 1997, наишао сам на обали на циновску стену која је била тако упечатљива да сам осетио порив да напишем следећи хаику:

天へほほえみ かける岩より 大陸始まる
Ten e hohoemi / kakeru iwa yori / tairiku hajimaru

*Од тог камена
који се смешка небу
настаје континент*

То није пуки опис једне упечатљиве дивовске стене на обали. Штавише, овај хаику се састоји од три елемента – „стене“, „неба“ и „континента“: Слика „стене“ као првог и најважнијег елемента игра водећу и преовлађујућу улогу у овом хаикуу јер уз помоћ неба она пак ствара огромни континент. Можемо да замислимо ту стену у блиском плану; одједном наша пажња лети вертикално ка небу које све наткрива; затим се спушта на стену која рађа континент. Зато овај хаику не описује пејзаж дводимензионално и просто. Динамика једне слике је кључно важна и незаменљива за актуалан и виталан хаику.

Дискутујући о сродству између хаикуа и пејзажа, откривам **важност оригиналних, сугестивних и активних слика у савременом хаикуу**. Такве слике су семена пејзажа.

(Из књиге „WORLD HAIKU“, No. 14, Edited by Ban'ya Natsuishi, World Haiku Association, Shichigatsudo, Tokyo, 2018. – Са енглеског Д. Ј. Р.)

*између
доласка и одласка –
песма славуја*

*плави се плави
Црвено море -
и небо над њим*

*летње поподне –
и овај свет је његов:
паук са мрежом*

*успон до куће –
из године у годину
све тежи и тежи*

Бранислав Ђорђевић

*Снени близанци,
сити и примирени
између дојки.*

*Склопљене очи
испред иконостаса –
душа болује*

Милан Драшковић

*Жубори тихо
јутро да не расани –
река Нишава*

*Тридесет ћириличних
надалеко се чују.
Хорски певају.*

Драгиша Ераковић

*Читаво небо
у детињим очима
застало је*

Добрашин Јелић (1946-2021)

КАТИЦА КУЛАВКОВА (Северна Македонија)

РАЗЛИЧИТЕ ВРСТЕ ПЕЈЗАЖА У САВРЕМЕНОЈ ХАИКУ ПОЕЗИЈИ

1. По дефиницији, **пејзаж је слика у простору и времену, обликована људским оком, психом и свешћу**. У хаикуу се примећује присуство људског ока које посматра (перепција/опсервација) и људског гласа који преображава визуелну слику у вербални увид. У том смислу пејзаж није нужно „природан“, може бити имагинарна и ментална слика. Тачка гледишта с које се види и тумачи пејзаж је индивидуална људска. Међутим, у ширем смислу, пејзаж је повезан са уметношћу, културом и друштвом и као такав призива нека колективна места памћења. Стога, с једне стране постоје „природни“ пејзажи, док са друге стране постоје и „културни“ или цивилизацијски пејзажи.

2. Пејзаж је, такође у зависности од културне и религиозне природе, чешће простор ограничен метафизичким простором, **увод у духовни и сакрални простор**. Он је нека врста „контролног пункта“ за идентификовање емоција, асоцијација, а са њима и архива памћења испуњена личним и колективним памћењима, свесним и несвесним. Тако нам се пејзаж само чини као наивна и невина девица. То је лозинка за улазак у унутрашње бивство постојања.

3. Виђен на овај начин хаику пејзаж је репрезентативно синегдохиски. Он је **синегдоха**, детаљ који може да замени целину (*pars pro toto*). Обухвата психолошки и ментални амбијент ситуације/стања ствари у природи и култури. Његова синегдохична природа је толико моћна да поприма параболичне карактеристике, ако бисмо параболу разумели на трансценденталан начин. Тиме хаику пејзаж надилази примарно дескриптивни ниво и израста у непретенциозну потрагу за везом између феноменологије и онтологије „предмета“ који описује. Са реторичке тачке гледишта, ова веза може бити метафорички асоцијативна, метонимијски логичка, иронична и антитетичка, катахристична, лудичка и духовита. Поред тога, постоје и различити начини на које се пејзаж огледа у хаику песми. Некад је као гравира, онда као акварел или цртеж, па фотографија...

4. Хаику пејзаж подразумева одређени **минијатурни хронотоп**, без обзира на то да ли је усмерен на природу или се односи на културу. Он подразумева индивидуалну визију ширег стања у простору, времену и у културној (духовној, религиозној) традицији.

5. Увид у савремену хаику продукцију показује да се пејзажи односе на **три врсте слика у простору и времену**: -природне слике (планине, реке, мора, океани острва, шуме); -природни феномени (изласци и заласци сунца, помрачења сунца и месеца, муње, киша); -слике из уметности и културе.

6. Хаику пејзаж се може дефинисати и као луцидан сусрет између игре и мудрости, јер није само илустративан већ и **илуминативан** кад успоставља „хаику свет“ у својих 17 слогова. Не само да намерава да сними и пројектује слику на дескриптиван начин, са дозом извесне селективне и брзе/скицирајуће/кратке реалности, већ има за циљ да осветли слику својим психолошким рефлектором и да се на њу фокусира помоћу сочива свог менталног објектива. Ипак, како хаику пејзаж није само украс и “l’art pour l’art“, тако није ни документаран по карактеру. Једноставно је убедљив у свом расветљавању. Хаику пејзаж се заправо одвија у тренутку читања, а читање хаику поезије је облик виђења. Тако, хаику поезија има обредну димензију: наима, она покреће суптилан духовни развој и код аутора и код читаоца.

7. Хаику пејзажи, без обзира на то да ли се односе на неку природну сцену или појаву, или на неке уметничке/културне појаве, могу се поделити у три основне групе:

- а) Илустративни пејзажи (дескриптивни, природни, статични)
- б) Илуминативни пејзажи (метафизички, динамични, гранични)
- в) Интертекстуални пејзажи (екфрактички, културни, лудички)

Напомена: Традиционална јапанска хаику поезија је референтна и парадигматична за илустративно и илуминативно уређење пејзажа, али се неће на то фокусирати. У овом случају занима ме само савремена хаику поезија са пејзажним мотивима, хаику поезија аутора који учествују на овој конференцији и у овом пројекту. Фокусираћу се на хаику поезију следећих аутора: Бан`ја Нацуиши (Јапан), Казимиро де Брито (Португалија), Романо Цераски (Италија), Ричард Беренгартен (Велика Британија), Владимир Мартиновски (Северна Македонија), Христо ке Пела (Бугарска) и млада Јасмина Илијевска (Северна Македонија). Допуштам себи да укључим и неке примере из сопствене хаику поезије, коју сам почела да пишем пре десет година у Порто Санту (Португалија), на шта су ме подстакли Казимиро де Брито и Бан`ја Нацуиши.

2. Тумачење:

а) У **илустративне, дескриптивне пејзаже** уводи се усамљен, изолован фрагмент природе који има карактер статичног и замрзнутог тренутка/времена, простора или чина (излазак сунца, залазак, киша или муње). Овај фрагмент не прима се само као вербална „фотографија“ једног тренутка, сцене или слике, већ као илустрација ауторовог расположења која кореспондира са амбијентом у пејзажу. Феноменолошки принцип доминира у илустративним хаику пејзажима, дистанцирана и готово равнодушна свесност камере. Ту се ради више о визуелној свесности/камери која посматра, него о психолошки драматичном чину.

(На лужничком говору)

*И овуја ноч
цуномо се убаво –
само тек у с`н*

*У мој комишил`к
чује се пов`зд`н `к`л`б`л`к –
тој им ората*

*Излезо`на пут
куде сам некад трчал –
соплитам се*

*Умрл ми другар.
Од зид ми се усмивка
његова слика.*

Драгослав Манић Форски

*Мрак до мрака,
видела нигде –
стварност је у току*

Русомир Д. Арсић

*на голој грани
зарђала љуљашка –
мој први ожилњак*

*на рубу шуме
стара кућа предака –
пут без трагова*

*и овог јутра
на капији старица
крати самоћу*

Злата Јовановић

*На пустом пољу
колона жутих мрава
прокрчила пут*

Веселин Брновић (1937–2021)

Ипак, сочива објектива „хватају“ оно на шта се око интимније фокусира, тако да психолошка димензија и деловање хаику пејзажа нису сасвим искључени. У илустративним хаику песмама постоји заправо покретање интуитивног контакта између човека и природе. **Хаику слика** је индиректна илустрација психолошког стања, премда је сама слика у средишту описивања. У том смислу, илустративни призори су лично снимљени и обележени. Илустративни хаику пејзажи обухватају простор хаику песме као целину и сугеришу интегралну слику и идеју.

*Светлост заласка,
покушај укритања
са могућом кишом* *Ждрал међ' облацима
моје срце је
земљин меридијан*
(Ban`ya Natsuishi, Turquoise Milk, 2011)

зимско дрво *Лутарња магла* *Јесење јутро:*
силуета спрам звезда *ни птице да прелети* *сенка цветне гранчице*
прсти на месецу *скривене мисли* *на белом зиду*
(Richard Berengarten, UK) (Romano Zeraschi, Italy) (Casimiro de Brito, Portugal)

б) У **илуминативне пејзаже** у тумачење се уводи једна не толико лична, али, у односу на слику, суштинска перспектива, тако да се у перцепцији појављује прекретница. Стога, у овим хаику пејзажима доминира **онтолошка димензија**, унутрашњи смисао призора и не нужно психолошки. Илуминативни пејзажи су као нека врста блиц перформанса. Они су надлични и прелазе границе интимне перцепције и ауто-перцепције. Зато кажемо да су динамични. Динамизам је један облик драматике.

Ритуална функција се активира у илуминативним призорима и покреће духовни раст, а не само амбијентално расположење. Ови пејзажи садрже двоструке слике, призор унутар призора, укључујући неки обрт, ироничну перспективу – изненадну прекретницу која појачава естетски ефекат песме. У илуминативним хаику песмама ментални хоризонт прелази границе физичког простора. Пре свега, подсетићу на неколико хаикуа Хорхеа Луиса Борхеса („Седамнаест хаикуа“, 1981):

*Самоћа –
процветали љиљани
оживљавају ме*

*Кафа за двоје –
са искрама у очима
уживамо*

*Ожегло сунце –
поветарац задивже
танке хаљине*

Зоран Николић Мали

*У предвечерје
колона мрава жури –
пожурих и ја*

*У цик зоре
куцкање на прозору –
пар голубова*

*Растеже се јутро –
пребирам по сећању
све исте мисли*

Драгица Ђурић

*Из баште
тамни крик пауна
наговести смрт.*

*Птице цвркућу
с грана. Село,
поздрављаш ли ме?*

Весна Егернић

*Крешчендо птица
са носталгијом на небу –
и ја се селим*

Елеонора Лутхандер (1954–2021)

*Ту под балконом
на огледалу ништа
само месец сја.* *На месечини
издужена сенка
сасвим је сама.*

*Светлост што гасне
царство ли је
ил' свитац?* *Млади месец.
И она га посматра
са других врата.*

(Jorge Luis Borges, 1981)

Сад неки значајни хаику стихови Бан`је Нацуишија, Ричарда Беренгартена, Романа Цераскија, Владимира Мартиновског, Христа ке Пеле и Јасмине Илијевске Марјановић:

*Невеста пева:
„Хајде да претворимо
гору у реку!“* *Михољско лето
на широкој стени су –
честар и црква*

(Ban`ya Natsuischi, “Calligraphy” section of the “Ginyu” website / Turquoise Milk, 2011)

*Слане нам сузе –
море је у очима
све од почетка* *Улазим у пејзаж.
Где су поети корени?
Дрво путује.*

(Casimiro de Brito, Portugal)

*Лебди на руб
хоризонта
пешчана дуга* *Залазак сунца
има боју кајсије.
Раскошност Психе.* *Пливамо леђно –
облаци по небу
и ми у мору.*
(Richard Berengarten, England) (Katica Kulavkova, 2013) (Vladimir Martinovski)

Код илуминативних пејзажа хаику обично има два дела, први даје визуелан опис природе, а други уводи једну нову перспективу, менталну или психолошку:

*Пролазе кроз ноћ
миграција звезда...
људи у чамицу*
(Romano Zeraschi, Italy)

*Сунчеви зраци
у реку увиру.
У месту теку.*
(Jasmina Ilievska)

*Светлост се дели.
Раскрсница је то
годишњих доба.*
(Hristo ke Pella, 1997)

Неке илуминативне хаику песме сачињене су као загонетке чији је кључ енигматски, а решење је дато или у наслову или у завршетку:

*луд месец љуто море
дивљи ветар завија
лају невидљиви пси*
(Richard Berengarten)

*Полубог
на све стране гледа
једним оком.*
(Katica Kulavkova, 2010)

*Потрес мисли
дубоко у подсвести.
Земљотрес*
(Katica Kulavkova, 2017)

*Рушевине. Ту
полазиште је и крај
историје.*
(Katica Kulavkova, 2010)

в) Трећа група **интертекстуалних хаику пејзажа** одражава цитате, алузије и асоцијације из одређених литерарних, уметничких и културних миљеа/подручја. Стога, постоје три главна модела интертекстуалних пејзажа:

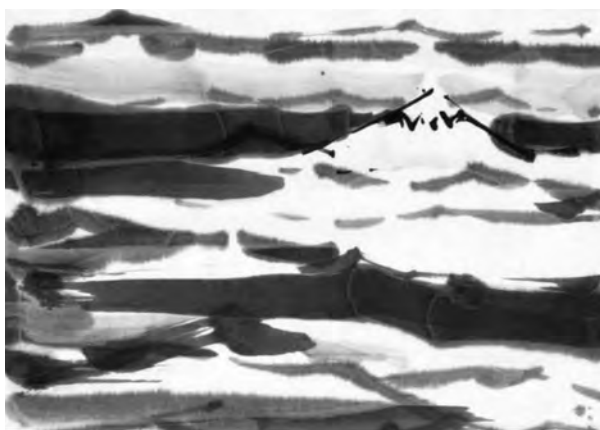
- **Екфрактички модел**, где се актуализују други, страни и наслеђени уметнички и визуелни мотиви, када постоје имплицитне асоцијативне референце уметничког наслеђа (екфрактички пејзажи).

- **Културни модел**, када се парацитати, алузије, асоцијације и подсећања праве у односу на топосе из књижевног и ширег културног, фолклорног и религијског наслеђа тј. колективног памћења;

- **Лудички модел**, када су асоцијације вербалне. Лингвистичка игра и машта ослобађају се у лудичким призорима и наговештава се магична моћ језика.

У сваком случају, тешко је раздвајати екфрактички призор од културног и лингвистичког (лудичког), пошто су језик, књижевност и ликовне уметности делови културе као целине. Стога смо се одлучили да се окренемо обухватнијем, општем појму „интертекстуалних“ цитата, парацитата, одговора, алузија и других актуализација светског уметничког и културног наслеђа.

Три основна интертекстуална модела хаику призора – екфрактички, културни и лудички – и сами могу да буду илустративни или илуминативни. Ово сугерише да је илустративна и илуминативна природа хаику пејзажа суштинска, конститутивна димензија овог призора, док генеза мотива овог пејзажа има додатну семантичку функцију. Ево примера екфрактичког пејзажа који је илуминативан:



*Пролећно јутро –
киша је на брзину
окупала село*

*Жена милује
плетеницама гола
леђа на плажи.*

*Свира чобанин.
Поред реке пецарош
поче да пева.*

*Од моје сенке
ружама и латице
беже по башти.*

Предраг Пешић Шера

*слажем облутке –
навиру успомене
на прошло лето*

Славица Шешум

*један по један
оде последњи гост –
стиже месец*

*скиде опанке
и потрча ливадом –
старица*

Слободанка Луковић

*Хризантеме
из моје баште говоре:
дошла је јесен.*

Гордана Опалић

*Паучина оде.
Гле, вратих се у колибу
од речи и сна.*

Миљурко Вукадиновић (1952 - 2021)

*Рендгенски зраци
продреше у Пиету
у 2:00 поподне*

(Ban'ya Natsuischi, Turquoise Milk, 2011)

*Још осветљава
уљна лампа убоге.
„Они који једу кромпир“*

(Romano Zeraschi, Italy)

А ево неколико примера интертекстуалних пејзажа са екфрактичком и културном димензијом из поезије Бан`је Нацуишија:

*Грмљавина –
овај солитер је
Вавилонска кула*

*Старији од Христа
од дрвета начињен
крст*

*Хаику мрака
пишем сликару што чува
Фараоновог пса*

(Ban'ya Natsuischi, Turquoise Milk, 2011)

*Све злато
скупљено за Цариград –
рука Светог Јована*

Ауторова намера да се поиграва психолошком, менталном и визуелном перцепцијом доминира у лудичким хаику призорима. Сами по себи ови призори (обично) нису ни илустративни ни илуминативни, већ више лудично домишљати. Ова хаику игра показује како смисао за хумор и игра чине уски вербални приказ одрживим за изражајну, изненадну, забавну, чак инфантилну домишљатост, али такође и за ритуализацију метода лингвистичких игара. Лингвистичке игре имају катарзичну моћ, тако да су погодне за социјализацију људи и обезбеђивање илузије припадности одређеној заједници.

Лингвистичка игра је заправо нешто више од игре. Она покреће процес људског ослобађања и људског стваралачког порива. Управо ово искуство са хаику поезијом даје наду да би се она могла користити као терапевтско средство, како кроз читање тако и кроз писање. У том смислу могли бисмо говорити о хаику терапији, методу креативног писања о којем би се могло разговарати на посебној конференцији.

Ево неких примера лингвистичких домишљатости са интертекстуалним импликацијама:

*звук тестере
пресеца јутро –
расте дрвени зид*

*ветар односи
љубичасту мараму –
нигде продавца*

*поред контејнера
у глуво ноћно доба
будан пас*

*огољено дрво-
јато птица
заменењује лишће*

Слободан Боби Илић

*Вечерња шетња
градом. Млад месец
целим путем.*

*Јато гусака
очеша бледи месец
на путу за југ.*

*Испред школе
гласна свађа другарица!
Преко стикерфона.*

Александар Обровски

*Сунце после кише
у барици на тргу –
прескоких дугу*

Душанка Варгабедијан

*Старица дремка.
Муве скривају боре
на њеном лицу.*

Зоран Раонић (1956-2021)

*У флаши
две
Нојеве барке*

*Џингис Кановог коња
прати
један хаику*

*Блиставо језеро.
Жар за блистањем.
Коцка је бачена.*

(Ban'ya Natsuischi, Turquoise Milk, 2011) (Katica Kulavkova, Naked Eye, 2010)

(Из књиге „WORLD HAIKU”, No. 14, Edited by Ban'ya Natsuischi, World Haiku Association, Shichi gatsudo, Tokyo, 2018. – Са македонског: Јасмина Илиевска Марјановић, Са енглеског: **Ирина Стефановић**)

САЈУМИ КАМАКУРА (Sayumi Kamakura – Japan)

ПЕЈЗАЖИ ЈАПАНСКИХ ХАИКУ ПЕСНИКИЊА

Као што Италија има Алпе, Јадранско море и многе друге природне лепоте, и Јапан има своја места пуна лепоте. На пример, стари град Кјото, где градски пејсаж још увек задржава свој изглед из Едо периода и Башоовог доба. Затим, ту је пример планине Фуџи (Fuji), која се грациозно уздиже на плавој позадини неба. Људи у Јапану били су загледи у такву лепоту још од пре хиљаду година, некад са страхопоштовањем, некад са дивљењем, па је и опевали у вакама и задржавали у сликама.

Хаику је наставио традицију ваке у приказивању разноликих пејсажа. У свету чувени Башо (Matsuo Basho) путовао је у регион Тохоку, пратећи стазу древног песника-путника ваке Сајгјоа (Saigyō). Плод тог путовања је Оку но Носомичи (Уска стаза према Далеком Северу).

*Узбуркано море –
прелаз до Пространства Садоа
Млечни пут*

Овај хаику (прев. Donald Keene) спада у најпознатије делове те књиге. Три стотине година после смрти овог мајстора хаикуа, наш савременик Банја Нацуиши (Natsuishi Ban'ya) полази из Јапана у обилазак многих земаља. Из тих путовања рађа се, поред осталих, и овај хаику:

*са гигантске стене
смешећи се ка небу
настаје континент*

Сада ми дозволите да прочитам неколико хаику песама да бих показао како женска страна јапанског хаику песништва гледа на пејзаже и пише о њима:

*Улица се није осушила
баи толико –
процвале брескве*
Kaga no Chiyojo

*Први снег
креће по мраку,
престаје у мраку*
Nozawa Setsuko

*Цветови ириса:
река се увече
замрљала*
Katsura Nobuko

*Маслачак –
сунце заувек
на бескрајном небу*
Nakamura Teijo

*Напупело дрвеће
открива гримизне боје –
планина у пролеће*
Hoshino Tatsuko

*Летњи сутон:
звук оргуља
у граду што се протегао*
Tsuzawa Masako

*у Бугарској
хаварија гаса хлади
наше радијаторе*

*смрдибуба –
нежно прстом
испратих је ван*

*сада неки
нови сој вируса
брани загрљај*

Иванка Мађор Миливојша

*СЛУШАМ грмљавиу
и чујем звук авиона –
из облака гавран*

*КРОЗ крошњу смреке
гледа ме небо –
призор лирски*

Мирослав Тодоровић

*чупкањем
двадесет једне жице
осмишљава живот*

Олга Драгаш

*мирис цимета -
септембарско сунце
у акварелу*

*Улично светло -
у једној пахуљи
сва та тишина*

Жарко Шашарога

*Дивља ружица
на сеоској утрини –
пријатан мирис*

Радосава Милатовић (1948-2021)

Кага но Чијођо (Kaga no Chiyojo) је песникиња Едо периода након Башоове ере (1644-1694). Рођена 1703. написала је огроман број финих песама. У песми коју сам управо навела, она пева о улици оивиченој расцветалим бресквама. Од кише протекле ноћи површина улице је потамнела и још увек је сасвим мокра. Насупрот томе су дуж улице још помало влажни, светлоружичасти цветови брескве. Читаоци могу уживати у тој лепоти контраста.

Накамура Теиђо (Nakamura Teijo) рођена је 1900. године. „Маслачак“ у њеном хаику могао би цветати у башти, крај пута, или на ливади. Тај мали, жути цвет покреће Теиђине очи да досегну далеко сунце. Једна скромна сцена из свакодневног живота насликана је без извештачености.

Нозава Сецуко (Nozawa Setsuko), рођена 1920., била је дуго везана за постељу због болести кичме. „Снежни“ хаику који сам навела једна је од креација из њене болесничке постеле када је била у двадесетим годинама. Можете видети први снег како почиње да пада по мраку; али, ускоро престаје. Снег не додирује земљу и, наравно, никако се не нагомилава. Од почетка до краја све се то једноставно догађа у мраку. На префињен начин песма вас наводи на откриће да тама представља једну врсту декора.

Хошино Тацуко (Hoshino Tatsuko), рођена је 1902 године, као друга кћер чувеног хаику песника Такахама Кјошија (Takahama Kyoshi). Пошто је од рођења била окружена хаикуом, може се схватити да је почела да пише добре хаику песме чим је, у својим двадесетим годинама, почела тиме да се бави. У овом хаику планина у пролеће је сумагличasto пространство „напупелог дрвећа“ које се спрема да отвори пупољке у којима тек дашак љубичастог јасно истиче слику.

Кацура Нобуко (Katsura Nobuko) рођена је 1914. године. Ирисе у њеном хаику можда су цветали поред реке. Како је вече одмицало, она је приметила блатњава замућеност воде и то записала као хаику. Песнику је

река увек позната. Међутим, њен изглед се мења ујутру, после подне и увече. Нобукино оштроумно запажање из те сцене клеше један упечатљив тренутак.

Цузава Масако (Tsuzawa Masako) је песникиња рођена 1927. године. Гумарајући испод низа кровова, она зачује звук оргуља. Улицу лагано захвата сумрак. Песникиња потом осећа како та мелодија подстиче улицу да се протегне. Пејзаж града у летње вече добро је ухваћен, и аудитивно и визуелно.

Ове хаику песме имају једну заједничку црту: као предмет одабрано је **непосредно окружење ауторке**. Улица, маслчак, небо, снег, мрак, планина, река или град. Свако од њих представља део свакодневних призора и познат је песникињама. Многе жене су домаћице које не само да се носе са кућним пословима као што су чишћење, прање и кување, већ се посвећују и својим супрузима и деци, па чак учествују и у друштвеним активностима. Уз такве стилове живота, за писање хаикуа вероватно им је неизбежан избор тема из њиховог свакодневног окружења уместо оних који се могу наћи само на далеким путовањима.

Међутим, не може се рећи да нема хаикуа написаног женском руком који приказује сусрет песника са величанственошћу јапанских планина или мора.

*тихо вече –
гледам мајчину слику:
млађа од мене*

*стиснух боровницу
а она прокрвари –
сунчан летњи дан*

*у манастиру
тишина – све је
већ испричано*

Викторија Цунић

*негде у парку
досадно капље чесма –
истиче време*

*бука фрезе
ремеди сеоски мир и
моју самоћу*

Миодраг Цунић

*Испуцала проја
испуцале руке –
зној тежака*

*Процветао ми
кактус на прозору –
освануло.*

Татјана Филиповић Радулашки

*Разјапљени зид
укуткан тканином.
Врата крцају.*

Љиљана Марковић

*Густа киша у ноћи
појача мрак –
удаљи људе од људи*

Боко Стојичић (1936-2021)

*Оглашава се одјецима
кукавица дубоко у планини
несташна кад јој се хоће*
Sugita Hisajo

*Дечја колица
под навалом
бесних летњих таласа*
Hashimoto Takako

Сугита Хисађо (Sugita Hisajo) рођена је 1890. године. Овај хаику о хототогису, малој јапанској кукавици, спада међу њене најпопуларније хаику песме. Она је посебно волела планину Хикосан у близини њеног дома у региону Кјушу. Често је планинарила носећи ручак са собом. Тај хаику је створен када је једном зашла дубоко у планину. Тамо кукавица пева слободно, „кад јој се хоће“. Њен глас одјекује читавом планином. Хисађо користи ту снажну птичију песму како би дочарала пространство планине и неба једном одличном хаику песмом.

Хашимото Такако (Hashimoto Takako) приказује летњи пејсаж уз помоћ слике високих и жестоких таласа који ударају о обалу, уз слику дечјих колица остављених крај мора. Бурни таласи разбијају се о обалу. На ивици воде дечја колица као да се опиру и пркосно растурају пред навалом таласа. Њена наустрашива аура заиста је прави симбол животне снаге одојчета чија метафора су дечја колица. Рођена 1899. године, млада Такако упознала је задовољство које доноси хаику преко Сугите Хисађо. Ипак, њен хаику достигао је свој јединствени сјај тек после губитка супруга. Пошто је опет остала сама, обилазила је Јапан у потрази за сопственим стилем хаикуа. Чак се дружила и са мушкарцима на кукаи забавама како би усавршавала свој књижевни рад.

Како су Хисађо и Такако могле да стварају такав хаику на тему пејсажа који превазилази свакодневни живот у смислу времена и простора? У случају Хисађо, њено снажно одушевљење хаикуом одвело ју је до величанствених планинских пејсажа да би досегла свој сопствено свет хаикуа. Она није могла да се задовољи оним делом свог личног живота који ју је приморавао да се држи куће и да обавља те „домаће дужности“. Са друге стране, изгледа да је Такако, вођена чежњом за супругом, уронила у пејсаж. На такав закључак наводи чињеница да је написала велики број хаику песама о свом преминулом мужу.

Ево још неких примера разноврсних представа пејсажа усклађених са најинтимнијим жељама аутора:

<i>Стерилно тело заривено у песак: оптичка варка</i>	<i>Ти, снежна планино: са многим заједно на крају мог живота</i>	<i>Спушта се пламтећи залазак сунца стиснут међу мојим бедрима</i>
Kagiwada Yuko	Hashimoto Takako	Mitsuhashi Takajo

Кагивада Јуко (Kagiwada Yuko) рођена је 1932. године. Посебност њеног става према хаикуу јесте у томе што она увек настоји да створи хаику следећи сопствена осећања. Призор у овом њеном сочиненију, састављен од песка и оптичке варке, наводи нас да замислимо пешчану дину или пустињу која се простира пред њом. Јуко улази у тај пејзаж и искрено записује своје емоције и размишљања. Рођена као жена, можда је евентуално (бар једном) замишљала себе како има, или рађа дете. За једну девојчицу „бити мајка“ могао је бити само сан. Када је одрасла и постала жена, ступила у брак, она почиње да чезне за сопственим дететом које би привила уза се. Тај хаику настаје када ауторка, са осећајем незадовољности, пореди такав идеал женскости са њеним стварним стањем и осећањима. Њен пешчани пејсаж говори о пукој усамљености у којој она нема ништа да чини осим да стоји усред тог песка. Ту се види резигнација или чак и очај жене која не може да створи своје дете упркос чежњи за њим. „Оптичка варка“ као да њено срце одвлачи у још даље недоумице.

За овим следи други хаику Хашимото Такако, поред претходне песме о деџим колицима која се супротстављају „разбеснелим летњим таласима“. Она се овде сусреће са „снежном планином“. Замишљам како се планински врхови покривени снегом уздижу испред песникиње, њихова белина обасјава светлошћу и обузима је. Такако жели да је тај планински пејсаж још једном посети на крају њеног живота. Она се можда и нада да ће умрети у загрљају узвишене, блиставе планине. Захваљујући успешном избору призора „снежне“ планине, открива се њена дубока, снажна емоција.

Још једна песникиња хаикуа рођена 1899. године, **Мицухаши Такађо** (Mitsuhashi Takajo), позната је по жестокој страсти коју је уткала у своја дела. Изванредан је њен поступак према залазећем сунцу када га она стиска између својих бедара. Није битно да ли је она то стварно учинила или је била у стању да то учини. Изненађује маштовитост њеног понашања. Открива нам снагу њене воље којом тежи да контролише све, и све узме за себе, па чак и вечерње сунце. Другим речима, сопствена личност постаје фетиш који је толико јак да је не може спречити чак ни да присвоји сунце на заласку.

Порекло хаикуа налази се, као и код других уметничких дела, у уму ствараоца. Према томе, природно је да многе жене које пишу хаику изражавају осећања кроз слике ствари и пејсажа које свакодневно посматрају као супруге и мајке. Ипак, није то једина стварност јер било је жена које су стварале хаику инспиришући се изванредним пејзажима у окружењу који у сваком погледу одражавају њихова дубока осећања.

Најзначајније од свега је **стање духа**. Наравно да можете створити диван пејзажни хаику на основу познатог призора или сјајног погледа са видиковца на неком путовању, само уколико се не устежете и ако увек настојите да слику у целини упијете у себе како бисте је сублимисали и вратили у живот у облику хаикуа. Хаику радови наших претходница које су овог пута одабране ненаметљиво дају поуку данашњем свету о томе.

(Из књиге „WORLD HAIKU“, No. 14, Edited by Ban'ya Natsuiishi, World Haiku Association, Shichi gatsudo, Tokyo, 2018. – С јапанског на енглески: Sayuri Anzai, Са енглеског: **Мирјана Рајковић**)



*У кутији корен –
наслеђе предака
саде деџи прсти*

*Ледени ветар
гони на лутања –
маштарим*

*Од милине
топи се облак –
пада снег*

Тамара Лујак

*Нервозно вуче
ократеле рукаве –
момчић пред девојком*

*нема више
принца на белом коњу –
у ферарију је*

Слободан Цекић

*мокри прозори –
познати ритам кише
прелази у блуз*

*не тражим много –
један расцветали цвет
сам ми се нуди*

Мирјана Светозаревић

*Промрзо мачак
час, час, на погледа
гутутку на жици*

Славица Видојковић

*Стрма улица
успори бат корака –
и штап ми тежак*

Миодраг Стојиљковић (1940-2021)

СИМБОЛ БОЈА У ПЕЈЗАЖУ

Реч „симбол“ долази од грчке речи која значи „белег“ или „подвијени угао странице“, „знак“, „ознака“. Првобитно је то било средство за доказивање власништва, повезивањем или спајањем предмета чудно исечених на два дела. Касније се термин „симбол“ почео да користи општије и од тада се проширио у области књижевности као и у свакодневном језику.

И боје имају своје значење у нашим животима. У многим земљама боја црна означава тугу, иако у другим земљама, на пример у Кини, бела означава то, док на Тајланду жене тугују у љубичастој боји. Порука зелене боје такође је очигледна: означава наду. Црвена је боја љубави и страсти код већине култура. Кроз историју, многи су проучавали значења боја. Пада нам на памет Гете који је дубински анализирао спектар боја. Психолози повезују боје са атрибутима карактера. У Лишеровом (Lüscher) тесту боја од субјекта се тражи да наведе привлачне и непријатне боје од којих је испитивач у стању да извуче закључке о личности појединца.

Хајде сада да погледамо симболику боја у хаикую. Пре свега, морамо да поделимо хаикую у две категорије:

1) **Денто**, традиционални, класични хаику, који је Мацуо Башо прожео уметничком вредношћу у 17. веку, а његован од следбеника до почетка 20. века.

2) **Гендан**, или савремени хаику, који је покренуо Масаока Шики и познат је широм света по његовом раду и активностима.

Хајде да испитамо које боје најчешће користе хаику песници у категорији традиционалног хаикую, а који представља четири годишња доба и описује пејзаже. Сакупила сам све Башоове хаикую који спомињу боје. Бела је боја која се најчешће јавља у Башоовом раду, чак и без узимања у обзир оних хаикую у којима се „бело“ користи као префикс, на пример, када се користи за именовање врсте рибе, као што је shirauo, што значи бејавице. Према симболици боја, бела представља светлост, чистоту, невиност, строгост, као и мир и добру вољу. Уобичајена употреба речи „бело“ код Башоа је везана за обожавање и поштовање природе. Иако песник није био bonze (будистички монах), његова душа је била чиста и искрена. Употреба речи „бело“ се у његовој поезији углавном јавља у корелацији беле азалеје (рододендрона), коса, снег, хризантема, камен, и магла. Једни од његових најлепших редова су:

hitori ama / waraya sugenash i/ shiro tsutsuji

*усамљена монахиња
у њеној колиби од сламе
беле азалеје*

прев. Gabi Greve

Пошто Башо наглашава важност контраста у хаикую, ми у његовим песмама често налазимо белу боју супротстављену црној.

shira uo ya / kuroki me o aku/nori no ami

*Бејавица
отвара своје око
у мрежи закона*

hana ni ukiyo / waga sake shiroku / meshi kuroshi

*Трешиња цвета у овом пролазом свету
моје пиринчано вино у белом
мој пиринач је црн*

прев. Gabi Greve

*једна по једна
на полако ниједна –
кап летње кише*

*овај летњи дан
исти кô јучерашњи –
тек неког нема*

*дете у сну
нечујно сави усне
у благи осмех*

Марина Адамовић

*По који пут већ
прочита исту причу -
учитељица*

*Уморни путник
премести торбу с једног
на друго раме*

Ана Ђорђевић Томић

*Сребрне нити
паукове ножице
кроз гране вежу*

*Пролазници газе
јесењим бојама
украшен тепих*

Љубица Стијановић

*Ружица је
увек ружа. Чак и кад
прецвета.*

Анка Динић

*Одоше облаци
и вали се смирише.
Камен одахнуо.*

Милутин Дедић (1935-2021)

Башоова друга најомиљенија боја је **аоі**, што може да се преведе као зелена или плава, али је тачније боја океана, када се и планине могу видети у даљини. Ова плавкасто зелена је аои. Јер Башоово аои повезано је са земљом пиринча, обронцима брда, мајским плусковима и водопадима. Башо ређе помиње црвену, ружичасту или розе боју – што иначе он назива бојом лубенице – и љубичасту. Црвена (ака) може да постоји сама за себе:

aka aka to hi wa tsurenaku mo / aki no kaze

*сунце у дубоком црвеном
прави се да не познаје сезону
јесењи ветар*

Топле црвене боје увек се појављују у односу на црвено лишће јесени. У боји симболике љубичаста подразумева строгост, као и интелигенцију, и симболизује равнотежу између неба и земље. Башо користи љубичасту у вези са зором.

Други класични хаику песник, **Јоса Бусон** (Yosa Buson), такође редовно користи белу боју, али друга заједничка боја у Бусоновој поезији је жута. Жута боја симболизује топлину; то је боја Божије љубави и мудрости. У Будизму жута боја се углавном повезује са одрицањем и понизношћу, одмереношћу.

Поезију **Исе Кобајашија** (Issa Kobayashi) карактерише строгост у којој налазимо неколико придева. Боје су стога ретке у његовим хаикуима иако понекад сусрећемо аои, зелену и плаву:

aoite ni/ te wo kakete neru / kawazu kana

*одмара своје руке
на зеленој шљиви...
жаба спава*

Прев. Leone

Четврти познати хаику песник **Масаока Шики** (Masaoka Shiki) следи образац који ја користим за употребу боја. И у његовим хаикуима бела је боја која се најчешће јавља:

yuikaze ya / shirobara no hana / mina ugoku

*На вечерњем поветарцу
беле руже
све се крећу*

Модерни дескриптивни хаику користи боју другачије од традиционалног хаикуа: Схеме боја су много разноврсније и појављују се нове боје као нпр сребрна, златна, наранџаста, розе и индиго. Модерни хаику песници такође виде дугу која представља све боје, што не може да се каже за традиционални хаику. У поезији **Банје Нацуишија** (Ban'ya Natsuishi) имамо такав пример:

niji o haki /niji o nomi ana / hana no ana

*Мајка пећина:
пећина издише дугу
и прогута је*

Тони Пићини (Tony Piccini) помиње „мађарску дугу“, а Сајуми Камакура (Sayumi Kamakura), „дуга се враћа овде“.

Савремени хаику песници, међутим, чувају традиционалну употребу контраста. Црно-бела опозиција је прилично честа, а њу смо већ сретали код Башоа и поезије његових следбеника. Тони Пићини на пример "Црно-бели сликар тражи мачку". А **Сајуми Камакура** пише:

*Ветар струји
кроз тренутак таме
бела перуника*

*Осећам мирис
борових иглица .
Једва чекам чај*

*На сувој грани
огласи се птица.
Без одговара.*

Миња Илијева

*На трави је
летња кућица за свице.
Да ускоче, да застим.*

*Стаде ветар.
Листови брезе још дрхте
у тихој ноћи.*

Оља Пајин

*Ах, опчињена водом,
девојчица на
осунчаном камену.*

Душан Пајин

*Из трулог пања
израсли борићи.
Дивљи расадник.*

Милојка Јововић Бандука

*Око извора
различити трагови
и брош угажени*

*Први свитац
пада ми на косу -
паде први споп*

Изета Радетинац

*Ветре, молим те,
промени свој пут -
јесења ружа*

Рајна Беговић (1939-2011-2021)

Још једна иновација у модерној хаику поезији је контраст других боја осим црно-беле. Езра Паунд нам даје пример:

*Зелени арсен намазан на слоју од беланаца,
Здробљене јагоде! Хајде, угостимо наше очи.*

Зеленило арсена, црвенило јагоде и слој беланац тканина овде се супротстављају. јукстапозиција сугерише тробојку мађарске или италијанске заставе!

Модерна румунска хаику песникиња **Амелиа Станеску** супротставља две боје „ружичасти космос и плаво небо“, док су за Каи Фалкмана ове кул боје супротстављене „Два бела стомака насупрот плавом небу“.

Када се у гендаи-хаикуу јављају појединачне боје, обично имају значење посматрања палете боја који се налази у традиционалном хаикуу. Али ова значења могу да се допуне и обогате новим асоцијацијама. И овде је најчешћа боја бела. **Жан Антонини**, на пример, често се позива на геранијум: *petales blanch* - беле латице геранијума или цинк *petals blanch* пет белих латица или *la fleur blanch* - бели цвет.

Сајуми Камакура такође има бели цвет („бела магнолија“), а такође и животињу: „бела мачка“. У модерним хаикуима бела боја је углавном присутна у непокретним сликама. За динамичније хаикуе типичне су интензивније боје.

Црна боја се такође често појављује у модерним хаикуима. Не симболизује увек смрт, пролазност или ноћ, већ чврстину, пркос, храбар отпор, а изненађујући стомак; а понекад и самоћу или понор.

Тони Пићини (Toni Piccini):

*Црни облаци -
богиња гори
каши опасује успомене*

Бан'ја Нацуиши пише о „мрклом мраку хоризонту“ и о „црву који живи у глава црног змаја“.

Иако у традиционалном хаикуу нигде не налазимо сиву боју, ње често има у модерном хаикуу. По симболици боја, сива је симбол магле, туге и монотоности. Можемо да нађемо изразе као „сиво јутро, сиви дани“ код многих хаику песника. **Танге Јуко** (Tange Yuko) контрастира сиву боју са јаком жутом, бојом месеца:

*Да ли је то самоћа?
сиви мољац се брзо
лени за месец*

Црвену боју и њене различите нијансе често налазимо у Нацуишиевом хаикуу. Док у традиционалном хаикуу црвена боја симболизује јесен, у модерном хаикуу може да симболизује живот, може бити и смрт, и као крв израз сексуалности и плодности. Такође је симбол силе и моћи. Погледајмо неке примере из поезије Банје Нацуишиа: "Црвени Фуџи" (Red Fuji), „лисичја уста дубоко црвена“, „капа тако крваво црвена“ (на јапанском реч црвено се понавља: *aka-akataru*). Наранџаста боја, која се не појављује у традиционалном хаикуу, доноси исту динамику: „веома лењо наранџасто морско перо“. И код **Људмиле Балабановаове** црвена боја доноси изненађујући обрт: „чудан црвени облак“. Међутим, жута боја се појављује у традиционалном контексту: „прво жуто лишће“.

У модерном хаикуу не налазимо на боју аои, боју зелене и плаве. Прави се разлика између зелене и плаве. Зелено, која је обично боја природе, реформације и наде више се не користи само за боју дрвећа и траве у модерном хаикуу. Такође служи за именовање биљака нпр „зелена папрат“, а овом бојом могу се окарактерисати и свакодневни предмети, на пример „зелена боца“.

*У мојој башти
вјеверице станују –
док је ораха.*

*Бачки доручак
послије одмора
доврше голубови.*

*Бердан велики
мајка на руци носи.
На лук мирише.*

*Косач одмара.
Фијук косе и даље
низ поље шета.*

Благоје Вујисић

*Паде на реку
месец к'о зрела диња.
Али не тоне.*

*Ноћ у воћњаку.
Јабукe дозревају
на длановима.*

*Прође ојачар.
С мислима на тебе
хватам се за дугме.*

Милија Стевановић

*Сама у соби
са мислима што се роје –
узалуд зовем*

*Тај зрачак мали
на цветићу озари ме –
Ваведење*

Олга Ружић Лодика

Конечно, **плава боја**, чија се светла нијанса, светлоплава, односи на дан, стварност и мушкост, док се његов мрачни пандан везује за ноћ, несхватљива нестварност, женска страна. Израз "плаво небо" у традиционалном хаикуу је обогаћен. На пример, Сајуми Камакура користи „плаво небо“, док код Банја Нацуишија имамо "свет плавог". Небо у његовој поезији има посебну плаву боју: „азурно небо“. Али и бесконачност и нестварно је присутна у изразу „плави сан“.

nezumi ha yume de /aoi yume miru/ dai-sougen

Велика травната равница:

пацов у рупи

сања плави сан

Код хаикуа **Данијеле Датил** (Daniele Duteil) интересантан је паралелни приказ боје „у мајим очима плаветнило вистарија“.

У закључку могу рећи да, у поређењу са традиционалним хаикуом, савремени хаику није постао богатији само садржајем, већ и именовањем боја. Тај **контраст боја је посебна иновација у модерном хаикуу**.

(Из књиге „WORLD HAIKU“, No. 14, Edited by Ban'ya Natsushii, World Haiku Association, Shichi gatsudo, Tokyo, 2018. – Енглески текст адаптирао John Martone, са енглеског: **Бојан Коцић**)

ЗЛАТКА ТИМЕНОВА (Португалија и Бугарска)

(НЕ)МОГУЋА ЛЕПОТА УРБАНОГ ПЕЈЗАЖА У ХАИКУ ПОЕЗИЈИ

I УВОД

Сам наслов садржи окосницу размишљања која ће одредити структуру нашег текста. То је урбани пејзаж, а такође и град; појам лепог, као и естетски доживљај; могући, а такође и немогући појам те лепоте; док је хаику област која обезбеђује јединство тих полазних тачака.

II ГРАД

Сликари и архитекта Хундертвасер (**Hundertwasser 1928-2000**), који је размишљао о животу и уметности у хармонији с природом, тврди да располажемо са пет слојева (љуштура) или ти омотача: то су кожа, одело, кућа, идентитет, земља.

Кућа, постојбина, а такође и град су омотачи. Ми живимо у том омоту и с њим. Он нам припада и с правом га изнова осмишљавамо, Изјутра видим цркву која свој крст тражи у магли... Увече видим месец, преко пута чучи на димњаку... То је мој град. А урбани пејзаж?

III УРБАНИ ПЕЈЗАЖ

Известан број стручњака и теоретичара пејзажа виде појам урбаног пејзажа као антиномију чија је окосница усмерена на супротстављање природе и културе чиме ставља појам природе наспрам урбаног. Та се антиномија конкретизује у другим супротностима као што је присуство/одсуство хоризонта, могућност/немогућност свеобухватног погледа, сталне непокретности/покретности (1).

Куће, зграде, цркве, споменици, паркови, улице... Да не заборавимо пролазнике, мачке, просјаци, бескућнике...

Урбани шетач истражује град, доживљава различите емоције. Ту се назире потреба да се подели доживљено. И докони шетач пева, слика, пише. Подела емоције оцртава хоризонт уметности.

*На цветну грану
што тихо реком плива
спусти се лептир.*

*Ледено јутро.
У пару се претвори
рика јелена.*

*Провири сунце.
Склизну
кап леденице.*

Љиљана Крстић

*испред капеле
креће тиха поворка –
куку и леле*

Јовица Младеновић

*набујао коров
под ногама
далеког потомка*

*нарциси дуж стазе
погнути ветром*

Данијела Падејски

*Златне куполе
Прага сакупљене у
оку туристе.*

*Магла се спушта
на Влтаву. Израњају
куле Храдчана.*

Ана Дамиан-Лакићевић

*под маском
али и на дистанци
човек не живи*

Дања Дорошки

Урбани хаику настаје у тренутку чисте искрености у свету привидне искрености...Често је хаику и одговор на потребу да се зауставимо како бисмо доживели емоцију у каменој интими града. Да бисмо осетили на углу улице тај увек исти звук виолине...

IV ЛЕПО И ЕСТЕТСКИ ДОЖИВЉАЈ

Сходно Филипу Бонену (**Philippe Bonnin**), западном естетиком доминира платоновска идеја апсолутног и дефинитивно лепог ван људског домета. Тек је онедавно естетска емоција постала предмет истраживања и рефлексије. Питања се више не постављају о концепту лепог, нити о методама и инструментима стварања лепог, већ о рецепцији лепог, о конкретном људском естетском искуству.

Филип Бонен тврди да „осећај лепог произилази из уживања у подударности откривеног јединства спољњег света (или његовог привида) и унутрашњег света у коме се он представља“ (Philippe Bonnin, 2004.).

Урбани пејзаж, то јест град у западном свету изазива различите естетске емоције. Песник је фасциниран урбаном средином, становницима града (Види код Бодлера), или се осећа попут истраживача који жели да освоји „дубине града“ као Рембо.

Град узбуђује, фасцинира, подстиче. Али ми се у њему осећамо искорењено. Чујмо Брехта. „Навикао сам се на градски асфалт (...) Неповерљив, шетач и најзад задовољан“, али, мало даље он каже: „Пратим црне шуме“ (Песма: О јадном Б.Б.).

Јапан нуди посве различиту естетику лепог. Сходно традицији, обично, мало, једноставно се сматра лепим и изазива емоцију. Јапанци разликују места рада, боравка, страшна места, она мирнија, којима пролазе (Philippe Bonnin, 2004.).

V УРБАНИ ХАИКУ

Модерни и савремени песници нису избегавали урбани предео, мада нису оставили многобројне примере. У збирци 70 хаикуа Нацуме Сосекија (**Natsume Soseki**, 1867-1917) преводилац је издвојио само један хаику, веома леп, али који за тему има град:

*шетам се градом
у жутој измаглици
обрис пролазника*

То се не може рећи и за западне хаиџине. Чак су и први међу њима, као Езра Паунд (**Ezra Pound**, 1885-1972) показали више наклоности за градску средину у својим песмама.

Не бисмо желели стога да прећутимо другу **антологију „Град“** (Приредила и издала Александра Ивојлова, Фараго, Бугарска 2012). Реч је о збирци од 130 страна у којој су 103 песника из Бугарске, Француске и франкофоније представљена са по 5 песама на два језика, бугарско-француски и француско-бугарски.

ХАИКУ ИЗ СВЕТА

NEW ZEALAND

*fairy tales
once upon a moon-lit night
children's dreams*
Sherry Grant

бајке –
били једном на месечини
дечији снови

USA

*early twilight
snow enters a barn
on the back of cows*

*elevator silence –
our eyes rscape
into members*

Christopher Herold

рани сумрак
снег улази у шталу
на леђима крава

ћутимо у лифту –
очи нам беже
у бројеве

*granite headstone
the remains
of her stubbornness*

Marian Olson

гроб од гранита
још траје због њене
тврдоглавости

*heat wave
the mailman fans himself
with my bills*

Bob Lucky

талас врућине
поштар се хлади лепенцом
од мојих рачуна



У тим песмама град је заступљен свим својим местима: својим улицама, тротоарима, својим звуцима, црквама, музејима. Становници су ту нашли место, а предност имају заљубљени и бескућници. Заступљени су природа, годишња доба: дрвеће, цвеће, птице, киша... Два тематска састава – урбани и природни коегзистирају и постижу посебан ефекат.

Навешћемо неколико хаикуа из те антологије:

*Улица у Софији
изнад канти за отпад
цветају багреми.* Аксиниа Михилова

Јасна је супротност чистог и крхког цвећа багрема и остећених и прљавих градских канти.

*најзад хаику:
летња врелина града
у мноштву лажи* Бан'ја Нацуиши

Град као „мноштво лажи“ тешко може изнедрити хаику. Ситуација је међутим конкретна, „летња врелина“ увећава утисак нестварног и лажи какве може произвести урбана средина.

*снежна олуја
улицом – старица
с мачком у наручју* Валентин Николитов

Ово је добар урбани хаику. Град је место у коме се рађа саосећање према славим напуштеним бићима, усамљеним на хладним улицама. Спој те две живе душе оставља утисак дискретне критике урбаног друштва.

VI ЗАКЉУЧАК

Нема сумње да град подстиче писање хаикуа. То је наш трећи „омотач“ који не можемо игнорисати. Притом град изазива осећај апорије. Збуњеност и контрадикција усађени су у свести становника града. Песник је на то осетљив и то се осећа у урбаном хаикуу.

Превела с Француског **Љиљана Прошић Краковић**
(Из књиге „WORLD HAIKU“, No. 14, Edited by Ban'ya Natsuishi,
World Haiku Association, Shichi gatsudo, Tokyo, 2018.

Литература:

(1) Naouel Behir Jaber, Le “paysage urbain” en question. In Projets de paysage, Revue scientifique sur la conception et l'aménagement de l'espace, 2011.

(2) Bonnin, Philippe, La ville japonaise: l'ordinaire de l'esthétique. In Le gout des belles choses de Veronique Nahoum-Grappe et Odile Vincent. Paris Editions de la Maison des sciences de

ВЕСТИ

Крајем 2020. године појавила се прва македонска хаику антологија „РАСПНАТ ЧОВЕК – Антологија на современа македонска хаику поезија“ (Македонија презент, Скопје, 2020). Књигу је приредио и начинио избор Христо Петрески уз финансијску помоћ Министарства културе Републике Северна Македонија. Антологија је подељена у два дела: КОРЕНИ – 26 аутора и ЦВЕТОВИ – 30 аутора.

*

Хрватско књижевно друштво са седиштем у Риједи је одлучило да интернационалну хаику награду „Боривој Буква“ за најбољу хаику књигу изван Хрватске додели Дејану Богојевићу из Ваљева за хаику књигу „Броде нове приче“ / „New stories sailing“ објављену 2021. године (Ждрал, Нови Сад). Књига је штампана двојезично, на српском и енглеском, у преводу Данијеле Богојевић. Рецензију је написао реномирани хаику аутор, уредник и антологичар Димитар Анакиев

MONTENEGRO

*њен лик у реци
наружише прве
капи кише*

*поноћни сати...
негде у даљини још
шанућу бреге*

Milenko Šarac

*Кратки су дани.
Јесен се умотала
у стабла грана.....*

*Мирише дуња
на новоме регалу.
Завичај зове....*

Миодраг Чабаркапа

*Зарђали звекир
на вратима авлије
буди прошлост*

*Дах горског вјетра
кроти њиску коња –
бескрајна песма*

Tanja Todoric

CHINA

*tiger's howl
wind whistling through
the mountain trees*

*good news mom
is it about your brother?
yes, no news from the front*

Chen Xiaouu

*урлање тигра
ветар звижди кроз
планинско дрвеће*

*добре вести мама
је л'о твом брату?
да, ништа са фронта*

ДРАГАН Ј. РИСТИЋ

НЕЗВАНИ ГОСТ

Какав сусрет са непријатељем! Оним страшним, невидљивим који ме годинама прогони. А ја немам великих жеља. Само да ми не дира књиге и папире. Да их не користи као храну. Јер и мени је то храна – духовна.

И сво га изненада преда мном. Однекуд одозго, претрчао с једне полице на другу, застао и радознано ме гледа. Пух – са великим репом попут веверице, сјајним риђим длакама, танушним телом и репутацијом одвратног пацова. Забезекнуто бленем у њега, а он миран. Посматра ме љубопитљиво. Вероватно се пита, ко је овај велики створ у његовој шуми. А и викендица је у шуми. Можда ме је и виђао кад понекад дођем, ја њега не. Сада смо обоје изненађени, али, зачудо, не и уплашени.

Саветовали су ме да га отрујем. Како да га опоменем да овде није пожељан. Да ми је изгрицао неке важне папире. А за Готфрида Келера тек ћемо се питати. Зар је та стара књижица источнонемачког издавача педесетих година толико укусна да је све тања и тања. Нема више насловне стране, нема последњих страна где је садржај. Само хрбат на коме пише: „Готфрид Келер, Две новеле“. Не сећам се и не могу да докучим које су те две новеле. Зашто баш Келер? Пух то сигурно не зна да објасни. А како ја њему да објасним да шума није само његов амбијент, него повремено и мој. И ко је ту сада незвани гост!

*сунчан јулски дан –
у викендици данас
нема одмора*

BiH

*snijeg u aprilu –
pahulje bez težine
posvud luduju*

*ispunjen mirom,
moj sin, zjenica u oku,
rješava sudoku*

*noћ с тобом –
нада да неће сванути
напустила ме*

Adnana Karahasanović Zeljković

POLAND

*bezsenność-
odjeżdża kolejny
nocny tramwaj*

*mleczna zupa-
za oknem z rannej mgły
wychodzą drzewa*

Krzysztof Kokot

*несаница
отера још један
ноћни трамвај*

*млечна супа –
иза прозора из магле
израња дрвеће*

ARGENTINA

*Art Gallery-
a girl offers a flower
to a statue*

Jorge Alberto Giallorenzi

*Уметничка галерија –
девојка нуди цвет
статуи*

СВЕТОМИР ЂУРБАБИЋ

ПТИЦА ЗИМОВКА

Тражим лек у све познатијој бањи западне Србије. Пансион у којем сам одсео смештен је у дну уске долине. Због те скучености могу са терасе моје собе да се рукујем са планином, са њеним житељима, посебно са птицама зимовкама. Спријатељили смо се: ја њима храну, они мени кљуцање по симсу прозора. Да ме забављају.

Новембар је, и сасвим природно, оне се приближиле људима. Али, који их ђаво посла баш код мене! Стари људи (у које ја не спадам – тек ми је 85) рекли би: „Иде оштра зима са много снега“. Мој симс за мене је и фрижидер. Изнео сам нешто хране и млеко у тетрапаку. Птице то открише и највише им се допао баш тетрапак. Избушише га са свих страна и опередише.

*Птице зимовке
краду што год дохвате.
А тако љупке!*

Критика је сасвим оправдана: тетрапак и садржај у њему заслужују више од птичјег клозета. Али где нађоше мене! Њихова црно-бела боја одаје их као партизановке, а ја то нисам. Мој мали комад неправде.

А колики је комад појео ономад мој школски друг Кењац Лажигаћа. Чувао је родитеље, па и када су се шлогирали и ишли подасе. Пуних осам година. У наслеђе он доби тестаментом само четкицу за зубе, а његовом брату припала кућа са свим што је у њој, па и окућница. Једва га пронашли

у Америци одакле се четрдесет година није јавио ни разгледником. Кад је умро, гробари су мог другара на сва уста псовали јер су све обавили без капи ракије. А он оставио овакву поруку:

*Куле од једног
камена нигде нема.
Буди спокојан.*

МИЛУТИН ДЕДИЋ (1935-2021)

ADDAGIO LAMENTOSO*

Понеки зрачак светлости још је златио врхове снежних брега.

Из дубина свемирских осама помањали су се вечерњи кристали звездистих јасписа.

Кад хтедох да му приђем, он је већ отишао на емпиреј, највиши део неба који настањују само богови.

*Adaggio lamentoso.
Нечујно се спаја са
осамама и сећањима.*

*Последњи став VI симфоније П.И. Чајковског.

МИРЈАНА СВЕТОЗАРЕВИЋ

ЧЕЖЊА

Ова орхидеја никада није знала на коју ће страну. Сваки њен цвет гледао је на неку своју страну. Само један другом се никада нису окретали или врло ретко...

Размишљајте кад поклањате орхидеје. Одредите им љубав или неко друго осећање. Али то морате знати пре но што их поклоните. Боље рећи, пре него што бисте их поклонили.

*три лепа цвета –
две казаљке на сату
на киши журе*

ДАНКО Б. МАРИН

СМРТ ДОБРОГ ЧИКЕ ИЗ КОМШИЛУКА

Дуванио је на тераси на коју га је жена терала да не би смрадио завесе из Трста.

Добри чика из комшилука је редовно звао милицију после урлајуће претње са терасе кад би моја екипа гласније запевала Диланове песме око 22 сата. Тако је заслужио надимак Пиноче.

Срећан сам што ми дете још проводи време испред зграде. Друштво мог сина је бучније од нас блесавих хипика: кошарка и енергетска пића! Транзиција је донела осветљено игралиште испред зграде, полицију којом је Пиноче пре операције грла гласно претио...

Научих сина и клинце шта тихо, без вике Пиночеу да кажу уз севање блицева мобилних телефона кад сиђе са терасе, укључи уграђену нараву за говор и почне да прети. „Пушење убија“ – пише на дуванским кутијама и то не без разлога! Пушење дувана је било фатално за диктатора из мог насеља, нашег доброг чика из комшилука.

*Бука насељем -
баскетирају клинци
крај злог декице*

BULGARIA

*небето светна
нещо се довериха
двата облака*

*щастливо цветче,
денем гледа слнцето
ноцем – звездите*

Мария Рибарова

*засветли небо –
нешто се поверавају
два облака*

*срећан цветак –
дању посматра сунце
ноћу звезде*

*водовъртеж
оживяват
мъртвите листа*

*лавандулово поле
отново жив
парфюмът на мама*

*една дюля пада
ароматът ѝ
остава на дървото*

Владислав Христов

*вртлог –
оживе
мртво лишиће*

*поље лаванде
парфем моје мајке
поново жив*

*паде једна дуња
свој мирис оставља
на дрвету*

РИЈЕЧИ ЈАСНЕ, РИЈЕЧИ ПОСЕБНЕ

Прољеће 2021. Помало тужно, без активности, без догађаја, ковид прољеће. Једног од априлских дана, заједно с лапастима, стижу на моју адресу „Хаику новине“. Као и ласте, бијаху ми радост више него обично. Читам их помно, пажљиво, сваку страницу, од насловнице до импресума. Све са потписима, насловима, поднасловима, називима рубрика, датумима чак.

Задовољство је читати „Хаику новине“. Уређене, како написа пјесник Слободан Илић, професионално и са ентузијазмом. Уредник заиста ходи путем који се рјеђе иде. Зато, читам и размишљам: овдје је толико доброг, разноликог, толико богатства мисли, емоција, информација, толико стваралачке даровитости, различитости, корисног за хаиђине, толико труда аутора текстова... Па уживам: Какве хаику пјесме! Хаибуни! О, моји радови! (Усхићење!) И радови мојих младих пјесника!

Учим наново. И даље : вака и танка, хаига, гојгоши, звук у хаикуу... Ништа ми не промиче: Позната имена. Награђени. Древни ствараоци. Нобеловци. Дјечји хаику бисери.

Не напушта ме утисак: Овдје је цијела планета! Вријеме без краја! И све то само на четрдесет четири стране! И ево, стигло у малу варош у Републици Српској, у мој дом, на први спрат бијеле зграде у Доситеја Обрадовића 12, у моје руке, и у моје мисли, и знатижељу, и потребу душе пјесничке, жељне ширине, сазнања, важних и јасних, драгих, и дубоких, посебних ријечи.

*Јоргован и ја-
Ниш и није далеко,
чини ми се!*

*слънчогледът
във ваза –
с гръб към слънцето*

*в очите на стареца
отражения
от края на пътя*

*есенно море
тъгата ми достига
хоризонта*

Александра Ивойлова

*сунцокрет
у вази - леђима
окренут сунцу*

*у очима старца
одраз
краја пута*

*јесење море
туга ми достигла
хоризонт*

*студено лято
купувам ветрило
в топли цветове*

*зимно слънце
в ледената шушулка
перо от чайка*

Мая Кисьова

*хладно лето
купујем вентилатор
у топлим бојама*

*зимско сунце
у леденом висуљку
перо галеба*

ДИМИТАР АНАКИЕВ

ХАЈДУЧКА ТРАВА

Једног давног зимског јутра, у праскозорје, обучен у сивомаслинасту униформу, изашао сам из воза на залеђени перон станице у Радовљници. Испод првих корака мојих војничких чизама зашкрипао је снег а свуда где је поглед досегао била је белина: бели врхови Јулијских Алпа, бела магла изнад смрзуте реке у долини... За јужњака који је у једној ноћи пропутовао хиљаду километара био је то поглед неизмерне а ипак негостољубиве лепоте.

Тек што сам завршио студије медицине – било ми је двадесетседам година - био сам послат на одслужење војног рока а ускоро, завршио сам у правом рату. Након победе национализма и распада Југославије наставио сам у Словенији изолован живот у политичкој немилости. Људи су ме углавном заобилазили и цели мој емоционални живот испунио је по свему изузетни тукседо мачак коме сам наденуо име Момчило. Преживели смо заједно скоро шест година. Био ми је најближи рођак и најбољи друг, мој учитељ... Стојим сад крај његовог гроба.

*расте из гроба
мог мачка Момчила
хајдучка трава*

(Генджуан награда, 2017)

АКО...

Прљав сам од сезонских радова. Тражим хладовину од сунца и фијук јануарског ветра. А време претопло. Соба је лажни барометар. Људи су лош показатељ. А душа ми казује: „Иди и живи, одбаци стеге живота. И руже почињу да цветају, а ти венеш.“

Идем у живот. Опирем се. Сви, које сам волео, умрли су. Обилазим гробља са цвећем и ракијом и питам се, хоће ли неко тако мене да спомене.

Кад сам немоћан, речи су ми упрте у Бога. Поштујем десет божјих заповести, радујем се сунцу. Ако и нема радости, измислим је. И живим док не умрем. Ако сам нешто оставио иза себе, неко ће ме се сетити. И наставићу да живим.

*на очевом гробу –
јесам ли оправдао
његове наде.*

ЉИЉАНА МАРКОВИЋ

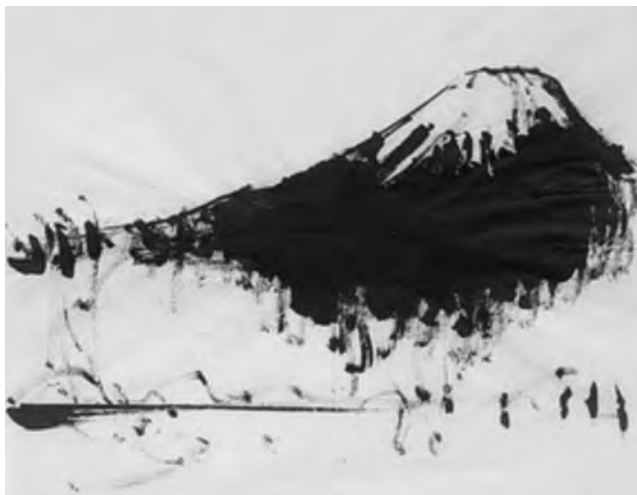
НИШТА НОВО

У пролеће и лето поља, њиве и шуме топола поред Мораве изгледа да пуцају у цветању и расту, а птице пробијају висину својих гласова и као да се претварају у неко летеће цвеће, најсличније цветовима древних магнолија.

У златну јесен, пак, док пролазимо кроз траву, саплићу нас, као насмешене, јабуке, дуње, ораси и мушмуле, чини се човеку да је у рају од свег толиког злата што га окружује.

А мртва јесен све претвори у једноличне траке сиве, умбре и црне, кроз које вијуга асфалт, нападнут трњем голог жбуња. Тада, кућа у даљини само је жуто око према коме идеш. Тамо, обасјан ватром шеташ ти, од тачке, било које, до друге, не губећи у тим раздаљинама свој осмех. Навлачим завесе да се црнило одмори од наших погледа. Ми се окрећемо једно другом.

*ко те је таквог
нацртао, ко те је
мојом жудњом обојио*



Пандемия.
„Хайку терапија“
Много ми е гот!

Цанка Шишкова

Пандемија.
„Хайку терапија“
баи ми прија!

японско ветрило
разпръсква аромата
от вишнев цвят

надеждата е
в неизписаните страници
на моя тештер

вн от дома
чувство за свобода
дар за душата

Omilla

јапанска леза –
расприује мирис
цвета треиње

нада је на
неисписаним странама
моје свеске

ван куће
осећај слободе –
дар за душу

сядам на пейка
за приятели имам
есенни листа

Ани Стајкова – Иванова

седим на клупи
за пријатеље имам
јесење лииће

З А Н О С

Била је прелепа млада жена, талентована за сликарство. Такође, опчињена чувеним сликаром Паблом Пикасом. Као и сликар њеном харизмом.

Њихова страст прешла је у легенду.

*Занос сликара,
газела страсних ноћи,
љубав Доре Мар.*

СЛАВИЦА ШЕШУМ

ТРАГ ЈЕДНОГ ПИСМА

BELARUS

*вешние травы
заросший историей -
потерянный ключ*

*конец зиме
одной ногой за порогом
садовый стул*

Vladimir Ashurko

*пролећно биље
обрасло историјом –
изгубљен кључ*

*крај зиме
једном ногом преко прага
баштенска столица*

RUSSIA

*Небо –
в раме окна
картинная галерея*

Galina Bulatova

*Небо –
у раму прозора
галерија слика*

*весенний вечер
бродяга рисует на
асфальте звёзды*

Nikolay Grankin

*пролећно вече –
бескућник црта звезде
на асфалту*

*на рассвете
вместе с рекой
парит деревенька*

Vera Lavrina

МИЊА ИЛИЈЕВА

ТИШИНА

Сунчан дан касне јесени. Користимо да одемо ван града. Пешачење прија, природа благодатна. Пауза на ливади. Читам речи старих мудраца, записане у тишини и осами манастира и вртова. Данас је све мање осаме, тишина реткост.

*Чезнем за тишином,
да запишем све
своје речи*

У тишини склапам књигу и настављамо ходање. Појачава се ветар. Ветар нас неуморно прати кроз поље узбрдо, све до врха где упорно покушава да нас одува. Смирио се тек у шуми када смо му побегли и сакрили се иза широких стабала.

*Ветар однесе
све наше речи. Оста
само тишина*

ИВАНКА МАЂОР МИЛИВОЈША

ХРАНА ЗА ЗИМУ

Јесен у пуном сјају. Сунце је расипало зраке по парку. Силазе топле боје крошња на земљу. Тепих од лишћа је шушкао под ногама. Ненадни сусрет. Та мало вижљасто створење увек побуди радост при на-

шем сусрету. Хитра веверица, стално је бегала из мога погледа. Китњаста реп, као антена, откривао је њен положај.

*јесење лишће
у дупљи веверица
прави оставу*

СЛОБОДАНКА ЛУКОВИЋ

ЗАБИТ

Даљина вуче глед. Брегови разастрти у зеленим наборима, слично раширеној кринолини. Небо запенило. Беласање се прожима с модрилом. У овој забити дамар се убрзава. Некакво стабло се извило јаче, ближи се небу. Одозго, дуга спушта небеске боје чинећи мостолук између мукодерина и небосна. Доле, смеша не може да савлада зелено-жуто-плаво. Разастрле се воде у тежњи да прочисте земљу од отпадних материја које надвладава. Око везује горње и доње. Казује нам се да јест нешто моћно што чини да нам живот озелени-ожути-оплави, и јест нешто надмоћно што чини да нам живот огади потапајући га у мрку забит.

*крај лета –
очи лутају по забити
мисли по небу*

ДЕЈАН БОГОЈЕВИЋ

ТРАКИЦЕ

*кроз снове
стазе се укритају у
усталасалим маглама*

„ТРАК(И)ЦЕ“ (22, 1997) су низови апстрактних знакова који подсећају на кинеска слова, дакле, опет спој ентопичких феномена, фигуралности, приповести и текста. Негде се осећа еволутивна фаза староевропских–медитеранских писама која су као пиктограми, касније сведена на геометријске фонетске знаке, добро познате из археологије Југоисточне Европе и Источног Медитерана (Winn, 1981).“

*знак до знака –
ватра и студ
у пропласјима*

МИРЈАНА РАЈКОВИЋ

...И О ЛЕПОТИ...

Врео летњи дан.

Мој отац седи на дрвеној клупи на тераси и гледа у двориште. Истрошен годинама, изнурен жегом, једва дише. Време му истиче, можда још само који дан.

Не размишља он о „тим стварима“. Забринут је за башту, малаксала је под немилосрдним сунцем. Из дворишне чесме капље млака вода. Две благородне птице врте се и скакућу око чесме покушавајући да ухвате коју кап.

*самртник гледа
две гугутке на чесми:
„Како су лепе!“*

*зором се
заједно са реком
уздиже село*

**Кофе.
Вместо десерта книга
О укусној пици.**

Julia Sandler

*Кафа.
Вместо десерта књига
о укусној храни.*

NORTH MAKEDONIA

*стави темели
изсидај една страна
друг ќе продолжи*

*мува на носот
силен удар со дланка
скршено стакло*

*тешки облаци
темна езерска боја
над наши глави*

Hristo Petreski

*постави темељ
изгради једну страну
друга ќе продужити*

*мува на носу
снажан ударац дланом
сломи тек стакло*

*тешки облаци
тамна боја језера
изнад наших глава*

**урбан блуз
гаврани во слободен
лет**

**ново утро
косот со иста
песна**

Pere Risteski

О TEMPORA, О MORES

*веровао сам
у сунце и био
за слободу*

Никада не пожелех богатство, злато, сунце... Радо носих обичан шешир и цвеће на реверу. Сада, „у поодмаклој младости“, са тугом се сетим ХИПИ ДОЛИНЕ у моме граду. Та улица снова за младе, пуна живота, љубавне чежње, радости, тај корзо и ревија лепих девојака, да ли се може заборавити. Славили смо музику, уметност, слободу. Волели смо Шопена, Прислија и Битлсе, Пикаса, Че Гевару...А сада неко чудно време. Нема радости, само јурњава за новцем и каријером, планови за аргатовањем у иностранству. Квази мода, квази култура и дилетантизам.

*још увек зрачи
својом духовношћу
нишка „Хипи долина“*

*урбани блуз –
гаврани у слободном
лету*

*ново јутро –
кос са истом
песмом*

*Јана падна. Плач!
Така растат децата -
баба и вели.*

*Утрено сонцето
ненајавено влезе
да пијемо чај.*

Atanas Krlevski

*Јана паде. Плач!
„Тако деца расту“
каже јој баба.*

*Јутарње сунце
ненајављено ушло
да пијемо чај.*

(С македонског: аутор)

*часовник и сонце –
кој од нив прв
кезначи утро*

*настана тишина –
велат тогаши ангел
поминува покрај нас*

Silvana Dimitrievska

*сат и сунце –
ко ће од њих први
означити јутро*

*настала тишина –
кажу да тада анђеол
пролази поред нас*

*У гугутању
младог голуба одјекује
ново пролеће.*

*Тераса мог комисије
да те бог сачува.*

*Ову маску
скинућу једног дана.
Дисаћу дуго
и лако као дете
загледано у реку.*

Љиљана Прошић

*Опет на свадби
стару косовску песму
запеваши сви.*

*Свима се више пије
кад их мерак погоди.*

Предраг Пешић Шера

*Док чекам воз
посматрам девојчицу –
некуд загледану
у погледу јој много
тога недоречено*

*Целе вечери
пребирам по ормару
летње хаљетке.
лепршаве, на мене
и на зиму не личе*

*Све процветало.
Две црне трешње као
болне од куге.*

*У јутро раног априла
забележе се обе.*

Светомир Ђурбабић

*Шум мора и
близина хоризонта,
њен траг у песку.
Симтоми носталгије:
две стране исте тежње.*

Милан Драшковић

*Рецепт за торту.
На папиру из свеске
цртеж дечака:
„Ово је моја мама
са ружом у коси“.*

Предраг Пешић Шера

*Пријатељ ме
пита за моје здравље –
отђутах
не мора и он да болује
оно што морам сама*

Љубинка Тошић

*Дечији цртеж:
из куће излази дим
и нема врата.
У кући је љубав и
врата нису потребна.*

Мирјана Светозаревић

*Где ли су сада
моје јегуље бесне?
У старачком дому
крпе своје чарапе:
бушине на много места.*

*мачке на крову -
у бијелој мјесечини,
никад будније,
бацају сјене-мреже
хватају сне спавача*

Аднана

Карахасановић Зельковић, БиХ

*У наслоњачи
бака крај топле пећи
гледа некуда.
Плеше са пахуљама
у заносу детињства.*

Ана Ручнов

ТАЧКА

Желим да бреза
постане зимзелена.
У јесен тада
не морам да сакупљам
толико жутог лишћа

На образу
додир лептировог крила
у сну.
Бескрајна нежност
пред буђење.

У тихој ноћи
корачам обалом реке.
Само звезде
у стопу ми прате мисли.
Нисам сада сама.

Милорад Бибин

Оливера Шестаков

Сви разумеју
само ти не разумеш –
мој говор ћутње
чак и када је гласан
чак и ако је сузан

Лет орла.
Раширених крила
грли облаке.
Слободан је изнад
манастирских кровова.

Пролазно Данас
растеже се између
Јуче и Сутра.
Давно је било Јуче,
далеко је до Сутра.

Дања Дорошки

Гордана Опалић

Мирјана Рајковић

подневно пиво
у бучном друштву –
сви причају
о страшном догађају
који се није збио

ратар застаде –
гледајући сунце
благосиља рад
у његовом погледу
сво жито већ узрело

у зимско јутро
касно устајање –
поглед кроз прозор:
још један аргуменат
да наставим снове

Драган Ј. Ристић

FRANCE

*déconfinement –
en terrasse la recontre
de jeunes araignées*

Jean-Hughes Chuix

крај локдауна –
у кафићу се срећу
млади пауци

*feuille ou oiseau?
dans ce vent
tour tourbillonne*

David Ball

лист или птица?
на овом ветру
све се ковитла

*ancien internat –
an Jardin la même brèche
dans le mur*

Anne Brousmiche

стари интернат –
у башти иста рупа
у зиду

*ils sont tous partis...
au fond du panier à linge
un peu de sable*

Laurence Fancher-Berrère

сви су отишли...
на дну корпе за веш
мало песка

*Le vent dans le village
comme sil cherchait
une porte ouverte*

Vincent Hoarau

Ветар у селу
као да тражи
отворена врата

док медитирам
у касна поподнева
пита се често
колико је дана,
колико јутара још?

дошла си изненада
и донела Елиота
а са њим и
априлску слутњу
рађања јоргована

као да ветар
станује у његовој беседи,
док говори
чини се
да и заставе трепере

Слободан Боби Илић

пуст дан -
без икаквих речи
ставих слику
себе младе
у новчаник

насред трга
својој девојци везује
пертле у ружу
тај младић
ил' можда облак

лепо пакујем ствари
да развеселим младића
тужног погледа
који их односи
пре градске чистоће

Љиљана Марковић

Захваљујући
скоку жабе у рибњак
остасмо будни,
можда једини у том
давно заспалом свету

питаш ме
шта је смисао живота –
на баци поглед
на обалу потока:
ћурђевско цвеће

са руком
у топлој крзну псића
заспао
пењем се на дрво јабуке
у кратким панталонама

Татјана Стефановић

Christof Blumentrath, Немачка

(у спомен своје мајке
Рајне Беговић 1939-2011-2021)

(С немачког: Д.Ј.Р)

знам што ми треба
треба ми стрпљење мачака
срце Кришине
и чекање на те заувјек
Вољена, девет живота водим

тко сам ја да говорим
мораш ми Ти ставити ријечи у уста
изговорит ћу их
али знам ли што ћу рећи
што је то што Ти желиш чути?

Gabriel Rosenstock, Ирска

(Са енглеског: Tomislav Maretić)

Из књиге: „Разведравање дана“ („Brightening of Days)

Из часописа Gong бр. 71,72,73.

(Са француског: Љ.П.К.)

мајушини таласи
риба цела мрежу
сунчевог одсјаја

Nina Kovačić (Croatia)

4TH EDITION OF SANTOKA
INTERN. HAIKU AND HAIGA
CONTEST 2021

бескућник
прекривен новинама
јучерашњи број

Fernc Tot (Serbia)

1st place

јагоде са млеком
тако ми је комотно
бити ми

Meik Blöttenberger (USA)

2nd place

аборицински водич...
босим стопалима лагано корача
по својој земљи

Catherine Smith (Australia)

3rd place

први састанак –
под мојим рукавима
пилоерекција

Tomislav Sjekloča (Montenegro)

INDIA

ஆற்றில் முழ்கியபடி
அடையாளத்தை இழக்கிறத
உடனந்த பாலம்

விழி முடிய புத்தனின்
தியானத்தில்
நடனமிட்கிறத
உதிர்ந்த சரக

கா.ந.கல்யாணசுந்தரம்
Kaa . Na . Kalyanasundaram

тоне у реку
губећи свој идентитет
сломљени мост

суви лист плеше
у медитацији Буда
са затвореним очима

ये बुलबुला
रंगी उड़े लुभाता
अल्प जीवन

सूर्य चमके
तारे भी छुप जाते
स्व-दीप जला

Jangid M. L.

мехурићи
шарених летећих мамаца –
живот је кратак

сунце сија дању
звезде светлуцају ноћу –
упали лампу у срицу

(Са енглеског: ДЈР)

7. ЛОТОСОВ КОНКУРС
VALJEVO, 2021.

Прва награда

Нико живљи
него изгубљен неко –
искочивши из успомене!

Mirjana Božin (Serbia)

Друга награда (3)

љубавници ходају
у супротним смеровима...
сенке у истим

Toni Piccini, (Italia)

Пролећни ветар
њише зеленило
мојих мисли.

Zoran Doderović (Serbia)

празна плажа
лутка избеглице
упловљава с плимом

Jay Friedenberg (USA)

Трећа награда (3)

паперјаста облаци
дани када немам
шта да кажем

Susan Burch (USA)

Повеље (4)

скоро пресушила река
споро се креће
сенка моста

Laura Văceanu (Romania)

скакуће врапчић
у још рано јутро –
ускочи ми у душу

Klaus-Dieter Wirth (Germany)

у чекању
драге особе
сва пролећа

Dragan J. Ristić (Serbia)

Ненадна киша
брише свакодневне бриге –
ход ми тако лак

Ingo Cesaro (Germany)

Похваљени

Mihaela Babusanu (Romania),
Branislav Brzaković (Serbia),
Ernesto P. Santiago (Greece),
Hifsa Ashraf (Pakistan),
Lilia Racheva (Bulgaria),
Gordana Vlašić (Croatia),
Anne Curran (New Zealand),
Jovanka Božić (Serbia),
Vandana Parashar (India).

KO, The Awards in 2020
Nagoya City Board of Education
Award

Runners-up (16)

коровно поље
мотике зарђале
ниједи замасти

Ljubomir Dragović

први маслчак –
не приметитише га деца
на путу до школе

Dragan J. Ristić

THE 2nd STAR HAIKU
CONTEST
"Katanogahara Monogatari Prize"
交野ヶ原物語賞."

срећна звезда –
постајем полако
камелеон

Dragan J. Ristić, Serbia

ОЦАЦИ 2021.

I НАГРАДА

Тако невина
ватреним црвенилом
распукла смоква...

Данко Марин, Маринци

II НАГРАДА

бучан комишлук –
невушим сада и ја
ту мелодију

Драган Ј. Ристић, Ниш

III НАГРАДА

Сутонски мраз – хлеб
мрвим: храним, сед, врапце
и...успомене.

Александар Арсенијевић, Београд

ПОХВАЉЕНИ

лепота воде
дугоруке врбе красе
дубину језера

Ани Иванова Стојкова, Бугарска

Тешко невреме...
Давно пресахли поток
опет жубори.

Илић Гачић Милица, Ваљево

Сву ноћ ми куца
гола грана багрема –
да је бар неко.

Светлана Цветичанин, Ниш

Ветар ме витла
од мене оста скелет –
чекам први снег

Чедо Ковачевић Чеков, Н. Београд

Јутарња вожња
Аутобус развози
остатке снова

Дарко Жуњић Батан, Подгорица, ЦГ

пијучу птићи
окупан мјесечином
враћа се несит

Хрнчић Мидхат, С. Мост, БиХ

извор крај стазе
на пуној чутурици
трну знојни прсти

Нина Ковачић, Загреб

Оловно небо
и дан препун самоће
плакаће са мном.

Срба Такић, Власотинце

Испод дрвета
опазих бескућника
пужа голаћа

Милија Стевановић, Н. Београд

Награђени хаику циклус:

„Слике са имања“, Гордана Дракула

Похваљени циклус:

„Година“, Драгослав Манић Форски

5. ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ
ХАИКУ КОНКУРС „РАДМИЛА
БОГОЈЕВИЋ“ Valjevo 2021.

I

лишће пада –
моју тишину
нико не чује

Dan Iulian (Romania)

II

прохладно је
тама се искрада
између два лабуда

Scott Mason, USA

колона мрава
у ходочасничковој торби
пепео његовог сина

Carmela Marino, Italia

III

у трагању за домом –
песма птице врти се
у мом сну

Vani Sathyanaarayan, India

интезивна нега
нежно се сећам
наше песме

Angiola Inglese, Италија

ПОХВАЈЕ

Ручак са децом.
Отац узима
мањи део.

Milovan Srbinoski, North Macedonia

мирис просуте
кафе на врелој плотни
– нови радни дан.

Milica Ilić Gačić, Serbia

CROATIA

tražeći nadu
starica okreće list
molitvenika

novo cjevivo
tisuće u koloni
s istom nadom

povratak ribara
mačka podiže glavu
nadajući se

Nina Kovačić

ljuljačka me ljulja
i bude se sjećanja –
opet ja dijete

Mirko Varga

zastane vlak –
nepoznato mjesto
dobiva ime

leptir
leti protiv vjetra -
latice trešnje

žuto svjetlo –
poslije nastupa žongler
brza po novac

lockdown –
dok šetam gradom,
kraljevstvo za WC!

Tomislav Maretić

Sumrak
ušetala sam u miris
jorgovana

gradilište –
i nepušač uzima
čik-pauzu

Đurđa Vukelić Rožić

*избеглички камо
зимске звезде именује
по несталим пријатељима*
Hifsa Ashraf, Pakistan

*странци, пролазници
најбољи пријатељи
на друштвеним мрежама*
Dmitry Shestakovsky, Ukraina

*гомила опалог лиића
породица се окупља
за сахрану*
Ngo Binh Anh Khoa, Vietnam

**Најбољи хаику
на српском језику**

*јесења киша –
моји тајни пролећни
снови нестaju*
Dragan J. Ristić, Serbia

CANADA / CROATIA

NEXUS HAIKU

**Michael Dudley
Dejan Pavlinović
Tomislav Maretić**

Svatko napisao jedan redak

*ljetna grmljavina...
mreška se cvijeće
na njenoj haljini*

*ponovno otvaranje
vrata našega kafića:
miris deterdženta*

*bolnička чекаоника
okupana suncem
dva tri lista*

*opet za šankom
njegova životna priča
okreće novu rundu*

*okrenulo na buru
zamirisao pršut
u refulima*

*pijuckanje kave
između pokreta ruku
miješaju se dvije kulture*

NEXUS haiku je suautorska i sustvarana dvojezična (hrvatski-engleski) zbirka haikua, senryua, haiku nizova (Zagreb, 2021) kroz razdoblje od tri godine zajedničkog rada

**The 8th tanka contest
Ivanić-Grad, 2021**

FIRST PRIZE:

*тишина
честице прашине падају
на тимпане
цвијеће је још добро
за данашњи концерт*
Željko Funda, Varaždin

**POHVALE / COMMENDED
WORKS (9)**

*под жарким сунцем
радују се и дјеца –
буча све већа
бојим се да ће је
можда нетко украст*
Dragan J. Ristić, Serbia

**The 75th Basho Memorial English
Haiku Contest (英語の部)**

Grand Prizes (特選)

*деле футон -
у пролазном склоништу
прозоре прекрио снег*
David McMurray, Japan

*Јапан у локдауну -
гледам како камелије
цветају и умиру*
Madhuri Pillai, Australia

Honorable Mentions (入選)

*сушина година
на испуцалој земљи
сенка ратара*
Zoran Doderović, Serbia

**The European Kukai 2021
262 participants from 43 countries**

FIRST PLACE

*дан без облака
галебови шију руб стене
према океану*
Julia Wakefield, Australia

SECOND PLACE

*јутарња роса
моје старе ципеле
сијају ко нове*
Zoran Doderović, Serbia

THIRD PLACE

*први дан на плажи
дечак копа руну
за океан*
Eleonore Nickolay, France



Дебора Карл-Брант (*Deborah Karl-Brandt*, 1981) живи у Бону, хаикуом и сродним формама заступљена је у многим антологијама, хаику годишњацима, календарима и светским часописима.

Хорст-Оливер Бухолц (*Horst-Oliver Buchholz*), члан редакције часописа Немачког друштва за хаику (DHG) „Sommergras“.



Хорст-Оливер Бухолц: Како сте дошли до тога да пишете хаику?

Дебора Карл-Брант: Као тинејџерки до руке ми је дошла књига Сеија Шоногана „Књига за узглавље“ и од тада почиње моје интересовање за јапанску културу. Кад сам наишла на хаику, одмах ми се допала његова редукованост, везаност за јапанско тло и невероватна комплексност хаику поезије. Све се може рећи у 17 слогова. Права уметност. Дуго се нисам усуђивала да тако пишем., а онда, на наговор једне моје другарице, написах свој први хаику који, наравно, није био „прави“ хаику.

Хорст-Оливер Бухолц: Где налазите инспирацију?

Дебора Карл-Брант: Идеје саме долазе док посматрам своју околину. То може бити негде у природи или негде у граду, на плажи или у метроу... Људи, животиње, биљке, места, а и човек може бити сам себи подстицај за креативни процес. Инспирације има и на обичним и на чудним местима, мисли се за нешто прикаче, нешто ме емоционално додирне, нешто зачуди, некад је повод нека уметничка слика...

Хорст-Оливер Бухолц: Како код вас настаје хаику, шта је полазна тачка?

Дебора Карл-Брант: Треба ми миран, медитативни став духа да би могла бити креативна. Са собом носим увек оловку и папир и скицирам идеје. Пре извесног времена открила сам за себе неку врсту кластер методе. Њоме могу боље да истрикујем унутарњег критичара јер се код груписања унапређују обе половине мозга. Запишем све асоцијације, извучем њихове везе, од ивера до цепанице и уз мало среће падне ми на ум први ред хаикуа или танке. У том случају фокусирам се на ту мисао и обрадим је. Наравно, врло радо обрадим и нешто што тренутно спазим.

Хорст-Оливер Бухолц: Да ли је хаику код вас „просто ту“ или радите на њему дуже времена?

Дебора Карл-Брант: Доживљавала сам често да ми се хаику сам јави. Више пута сам користила и снове, али у принципу је то дуг процес. Спонтано ми на памет падну неке песме које сам некада записала и потребне су биле године да оне сазру. Прерађујем их, гланцам док не буду као облукат. Моје гесло је: сачувати све, чак и оне лоше хаикуе. Онда их понекад поново прочитам и играјући се радим на њима док их не „опипам“ као готове и будем заиста задовољна.

Хорст-Оливер Бухолц: Шта је за вас добар хаику?

Дебора Карл-Брант: Добар хаику је за мене као праскава бомбоница. Он читаоцу брзо и са изненађењем дарује поклон, један ахамоменат, дирне га, али и обогађује јер му можда мења поглед на свет. Кад постоји неки преокрет, осећам да је хаику набијен напетости. Добар хаику користи јасне слике и налази се на шоу-нивоу (нивоу представе). Казивање је интуитивно на тај начин што се оно битно не изговара експлицитно. Успешан хаику је попут крофне: има празнину у средини тако да и сам читалац постане активан, својом интерпретацијом употпуњује га. Успели хаику мора и звучати добро кад га прочитате наглас.

Хорст-Оливер Бухолц: Има ли у вашим сочиненијама специјалних тема, на пример човек, природа, или нешто друго?

Дебора Карл-Брант: Интересују ме људска искуства. Нажалост, склона сам и писању мрачних тема, као што су губици, физичко и психичко здравље, тешки породични односи... Честе теме су и заштита човекове околине, социјална правда...

С немачког: Драган Ј. Ристић

(Из часописа Немачког друштва за хаику DHG „Sommergras“, September 2021, Nummer 134)

NORVEGE

*hengekøya
som saknar
dei to høgde furutrea*

*gul ring
rundt månen
lyd av sno*

*hei mygg
om du søkjer ein edru mann
ikkje drikk meg*
Oddbjørn Aardlen

*viseña лежаљка
којој недостају
два посечена стабла бора*

*жути прстен
око месеца
звук снега*

*здраво комарче
ако тражиш трезног човека
немој мене да пијеш*

(Са норвешког: М. Аранђеловић)

ITALIA

*già autunno
vorrei essere una foglia
portata dal vento*

*vecchie lapidi
nomi dimenticati
sotto la neve*

Eufemia Griffo

*већ је јесен
волела бих бити лист
кога носи ветар*

*стари гробови –
заборављена имена
под снегом*

ОШ „Алекса Шантић“, Гајдобра – Нова Гајдобра.

Ментор: Александар Павић

*Игра на снегу –
девојчица и њен пас
весело трче*

Марија Бршадинац, 4. разред

*Пролећно јутро –
гледам рађање сунца
пунога срца.*

Симеон Божић, 5. разред

*Ковид траје –
на поклон сам добила
прелепог зеца!*

Јана Тришић, 4. Разред

*Летње поподне –
на великом паркингу
мали ауто.*

Татјана Павловић, 5. Разред

ОШ „15. октобар“, Пивнице, Ментор: Александар Павић

*Летње поподне –
једва чекам да почне
фудбалски турнир!*

Дарко Тот Зелић, 5. разред

*Чаробна зима –
на месечини блиста
нов Снешко Белић.*

Маријана Јовановић, 5. разред

*cicale...
il guscio vuoto
del mio grenbo**vento di maggio...
profuma di bucato
la nostalgia**barca a vela...
nell'impeto dei venti la mia vita**brezza d'aprile -
profumo dei monti
sull'acqua chiara*

Giuliana Ravaglia

*цикаде...
празна шкољка
моје материце**ветар у мају –
носталгија за мирисом
вешернице**једрилица...
у налету ветрова живот мој**априлски лахор –
мирис планина
на бистрој води*

(Са италијанског: Д.Ј.Р)

CANADA

*fresh snowfall
I take my virus
for a walk*

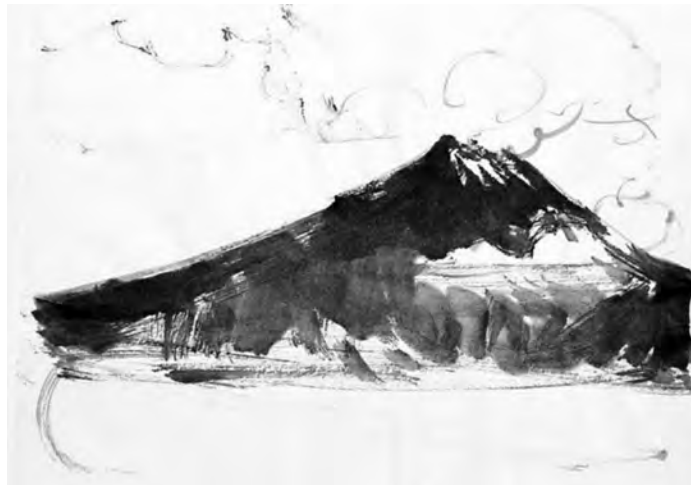
George Swede

*пао нови снег
понесем у шетњу
и мој вирус*

Турманења

Јапански хаику је у основи једна од најстрожих лирских форми, са 17 слогова распоређених у три реда, где се дуги вокал или консонант рачуна као два слога. Осим тога постоје критеријуми у вези са садржајем: песма би, кроз неки природни симбол, углавном требало да упућује на једно од годишњих доба. Увезен на Запад, хаику је постао као било која песма од три реда, једна прилично лабава форма створена за скоро било какву неталентованост.

Срећом Stein Иден (**Stein Iden**) не спада у ту категорију. Он показује не малу способност да из једне ограничене форме извуче много, може да буде суптилно хумористичан без прибегавања јефтној игри речи:

*само деца и једна мачка
на сахрани
једне птице*

Са три реда аутор успева да успостави то да су делови текста у логичној вези.

Погледајте на пример како се клише о конвенционалној лепоти у природи подрива ред за редом у следећој песми: “

*дивни врт
пун инсеката
пун птица*

Песников унутрашњи “еколошки систем” овде се слаже са стварним ланцем исхране. Ови примери илуструју и рецепт модерне хаику естетике: ради се често о изненађујућим компилацијама, о успостављању нових и неочекиваних компилација речи, често у облику парадокса који је у основи свега (веза са Зен-будизмом бива очигледна).

Циљ је да нас натерају да посматрамо свет новим очима, али нисам увек сигуран да ова форма то успева. Уместо да се отвара према свету и стварима, често сву пажњу привлачи сам парадокс. Главна ствар се види, уместо да се препознаје. Или како то каже Гете: човек види сврху и бива обесхрабрен. Ја не тврдим да је то замка у коју овај дебитант непрестано упада.

По мом мишљењу ради се о ограничењу екстремно минималистичке форме коју је он одабрао. Ја видим таленат који би требало да тражи изазов и да се опроба у другим, често строжим, али експанзивнијим лирским формама. Али аутор зна како да се и ми са њим изненађујемо:

*најпре ја то разумем
затим не –
осмех лутке*

EIRIK LODÉN (Еирик Лоден)
(Са норвешког: **Миодраг Аранђеловић**)

*

*Плес инсеката -
није више турски марш,
нити казачок, него цез.*

Димитар Анакиев

Фраза „Плес инсеката“ потиче из Јапана, али је можда и ми на Балкану можемо користити као локални „киго“ јер је, политички гледано, типичан и за ово подручје.

Данашњи Јапан (старо име „Јамато“) израстао је из племенских сукоба племена која живе на данашњим јапанским острвима. У далекој прошлости Јапана, одлучујућа битка за стварање јапанске нације била је победа племена Јамато са главног острва Хоншу над племеном Кума које живи на острву Кјушу (најјужније од четири главна јапанска острва). Чланови пораженог племена Кума морали су сваке године на дан свог пораза изводити „плес инсеката“ на царском двору, у коме су изразили послушност цару, тј. Куми су уобичајени инсекти према Јамату.

Овај плес кроз историју стиче стандардну кореографију и постаје део јапанског фолклора, који се изводи до данас, али не више на двору, већ у Кумамоту, на острву Кјушу.

Највећи песник хаикуа са острва Кјушу, важан аутор јапанског гендаи хаикуа, Hoshinaga Fumio (рођен 1936. године), објављује 2007. „Саиђики за острво Кјушу“ са 50 фраза, преузетих из језика пораженог племена Кума. Данас је овај језик у потпуности асимилиран у језик племена Јамато (данашњи јапански) и живи само у траговима. Овим речником Хошинага Фумио је желео да спаси језик свог народа од изумирања. На тај начин ставио је свој хаику израз у функцију политичке борбе за демократизацију Јапана.

Иначе, оно што се данас сматра „јапанским саиђикијем“ саставио је Такахама Киоши 1934. Године. Заправо, то није ништа друго него царски речник региона око данашњег Токија и не поштује културне и географске разлике јапанских острва и средство је за централизацију јапанске нације.

Димитар Анакиев

USA/GERMANY

*Osternachmittag.
Im Park zwitschernde Vögel,
freundliches Nicken*

*Altweibersommer.
Erregt reibt sich 'ne Dame
was aus'm Gesicht.*

Horst Ludwig

*Ускршње поподне.
У парку птице певају,
љубазни наклон.*

*Михољско лето.
Дама узбуђено трља
нешто по лицу.*

GERMANY

*Frühlingssturm –
Kirschblüten zerreißen
das Gedächtnis der Nacht*

*Abschied –
das Geräusch der Schritte
in die Dunkelheit*

*Goldberg -
wir hören die Harmonien
aus einer anderen Welt*

Gerd Börner

*пролећно невреме –
латице трешиње раздиру
памћење ноћи*

*растанак –
шум корака
у мраку*

Голдберг –
слушамо хармонију из
неког другог света*

*алузија на Бахове „Голдберг-варијације“

I КЊИГЕ

1. АДАМОВИЋ Марина: „ХАИКУ“, Међународно удружење књижевних стваралаца и умјетника „Неказано“, Бар, 2021.
2. БИБИН Милорад: «ЗАПИСИ ИЗ ДУШЕ» (трећа књига хаику поезије), Зрењанин, 2020.
3. БОГОЈЕВИЋ Дејан: „БРОДЕ НОВЕ ПРИЧЕ“, NEW STORIES SAILING, Ждрал, Нови Сад, 2021.
4. ДОДЕРОВИЋ Милосав: „СРЕБРНИ ГРАФИТИ“, Ждрал, Н. Сад, 2021.
5. ЈУРИШЕВИЋ Цвијета: „ХАИКУ“, Књижевни клуб „Иво Андрић“, Београд, 2020.
6. МАЂОР МИЛИВОЈША Иванка: „ЛАНТЕРНА“, Нови Сад, 2021.
7. МИЛЕКИЋ Ђуро: „СВИЛЕНА МЕСЕЧИНА“, Прометеј, Нови Сад, 2020.
8. НАДАШКИЋ ЂОРЂЕВИЋ Јасминка: „Трава и небо“ (Grass and Heaven“), Народна библиотека Смедерево, Смедерево, 2021.
9. ОБРЕНОВИЋ Милад, „ЗВИЈЕЗДЕ СУ МОСТ“, Удружење уметника Железница Србије, Београд, 2021.
10. ПЕШИЋ Предраг Шера: „РАСЕЉЕНИ ПРВЕНЦИ“, поезија и хаибуни, Удружење књижевника „Уметнички хоризонт, Крагујевац, 2019.
11. ПЕШИЋ Предраг Шера: „ОСТРВСКИ ЗМАЈ“, ISLAND KITE, Newpress, Смедерево, 2020.
12. ЋАТИЋ Драгана: „ЧУДЕСНИЦЕ“, („THE MIRACOLOUS POEMS“), ДрагСвет, Шимановци, 2021.
13. ЦРЕПАЈАЦ Гордана: „КАПЉИЦЕ РОСЕ“, Либертатаеа, Панчево, 2021.
14. ЧОРДАШЕВИЋ Зорка: „БРЕЗЕ У ЗАВИЧАЈУ“ (“Birken in der Heimat“, Birch – Trees in the Homeland), Књижевна заједница „Васо Пелагић“, Бања Лука, 2018.

*Freedom Day...
Sie bestellt
neue Masken*

*Wieder und wieder
zähle ich die Schwalben
Zahnarztbesuch*

Deborah Karl-Brandt

*Дан слободе...
она наручује
нове маске*

*Увек изнова
пробројавам ласте –
идем код зубара*

*Schülerin fragt nach
meinem besten Haiku. Nur -
noch nicht geschrieben.*

*Kann nicht einschlafen.
Das Atmen der Nachtfalter -
wieder so stöhrend.*

Ingo Cesaro

*Пита ме ђак
који ми је хаику најбољи.
Онај ненаписани*

*Не могу да заспим.
Дисање ноћног лептира
опет ми смета.*

*Vollmond
der riesige Schatten
des Nachbarhundes*

*letzter Arbeitstag
ihre Gedanken schneller
als die Wolken*

Claudia Brefeld

II ПЕРИОДИКА

1. „ХАИКУ ПИСМО“, часопис за хаику поезију, No. 59, јануар 2021, No. 60, април 2021, No. 61, јул 2021, No. 62, октобар 2021.
2. „ЦВЕТ ШЉИВЕ“, хаику часопис - Haiku Magazine, година XVI број 13, Ваљево, 2020
3. „ПАУН“, часопис за хаику поезију, бр. 45, 2014-2020, Пожега.
4. „ВРАБАЦ“, часопис дечије хаику поезије, бр. 1, Нова Гајдобра 2021.

III ЗБОРНИЦИ

1. „САКУПЉАЊЕ СУТОНА“, („COLLECTING SUNSETS“), Зборник са IV инт. хаику конкурса за награду „Радмила Богојевић“, Лотос, Ваљево, 2021.
2. „ЗБОРНИК 32. ХАИКУ ФЕСТИВАЛА“, Народна библиотека „Бранко Радичевић“, Озаци, 2021.

ZEN ANECDOTE

Један монах замоли: „Мајсторе, ја сам још нов у зену. Покажи ми пут!“

Цау-Цоу га запита: „Јеси ли доручковао?“

„Да!“

„Онда иди и опери судове!“

*

Неки монах дође код мајстора Хсинг-хуа и рече: „Годинама тежим за сазнањем, а још не могу да сазнам чак ни разлику између црног и белог. Молим Вас мајсторе, помозите ми!“

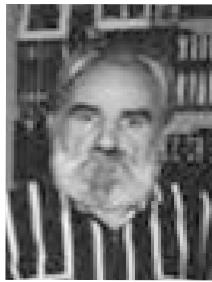
Хсинг-хуа му залепи један жесток шамар.

Тада монах схвати.

(Из књиге „Sprüche und Leitsätze der Zen-Meister“,
gesammelt von Peter Weber-Schäfer, Insel Verlag, 1995, Са немачког: Д. Ј. Ристић)

**ФИЛИГРАНСКА ПЕРФЕКЦИЈА
ДОАЈЕНА НАШЕ ХАИКУ ПОЕЗИЈЕ**

Војислав Бубања
(1944-2017)



Војислава Бубању сам упознао почетком деведесетих година у Скадарлији. Наш заједнички пријатељ ми га је препоручио као врсног познаваоца хаику поезије за коју сам се све више интересовао. Скромним и ненаметљивим тоном ми је причао о тој заносној поетској форми. Упутио ме на његов почетак писања и објављивања хаикуа у „Студенту“ седамдесетих година. Наше познанство развило се у пријатељство. У шетњама по београдским парковима испољио је велико познавање биљног свијета. Касније ћу схватити значај релације природе и хаику поезије.

Рођен је у Бубањама код Берана, 1944. умро у Београду 2017. Завршио је филозофски факултет у Београду, одсек социологије. **Писао и објављивао: прозу, поезију, хаику поезију, афоризме.** Објавио више књига: хаику *Међа*, роман *Немањине*, приповетке *Мера речи*, монографију *Бубање...* Добитник више награда за кратке приче и приповетке: 1. награду на конкурс у Оцацама 1992.; награду МЗ КПД Пљевља „Њамил Сијарић“ 1997. за збирку приповедака *Мера речи*.

<i>Крај њиве, дању</i>	<i>Лете ждралови.</i>	<i>Над белим мостом</i>
<i>Деца праве страшило.</i>	<i>У циганском оку</i>	<i>Ласте дуго круже</i>
<i>Ноћу га сањају.</i>	<i>Сјај новог огњишта</i>	<i>Чудна љубав реке!</i>
<i>Студент бр. 2, 20.1.1972.</i>		<i>Студент бр. 6, 21.3.1972.</i>

<i>Пролете свици</i>	<i>Роје пахуље.</i>
<i>Изнад зрелог жита.</i>	<i>Негде бели цвет</i>
<i>Ноћ изгоре пољем.</i>	<i>Ћути у пунољу.</i>
<i>Студент бр. 8, 4. 4.1972.</i>	

Бубања је био прави мајстор за хаику поезију. То је испољио у збирци хаикуа *Међа*. Његов хаику одликује се филигранском перфекцијом. Назив *Међа* није настао случајно. Та одредница је присутна свуда око нас, како у прагматичном смислу, тако и у филозофском поимању, а својим значењем и симболиком присутна је и у нашој језичкој ризници.

Свијет око себе Бубања не описује, већ записује – пресликава, чинећи то спонтано да се сраста с тим свијетом. То даје посебну арому његовим хаикуима. Човјек као стваралац понаша се као дио природе којој припада, што је један од идеала источњачких филозофија живљења и стварања у духу којих је и хаику форма. Максимално се трудећи да се не поведе за емоцијама, успио је да се приближи оном што Јапанци зову **каруми** – лакоћа запажања, без надређивања субјективног приступа.

<i>Ветар однесе ноћу</i>	<i>Венац белих рада</i>
<i>откосе у суседову ливаду.</i>	<i>на глави девојчице.</i>
<i>Како раздвојити траве?</i>	<i>Очи од различка.</i>

(Победничка на фестивалу у Оцацама 1992.)

Бубањин хаику је без натегнутог ритма и наметљивости. Не тежећи да по сваку цијену задовољи слоговну форму 5–7–5, недостатак слогова у неким хаикуима надомјешта мелодичношћу и треперавошћу. Тамо гдје их је више они су обуздани сажетостју слике и казивања.

<i>Уз зид старе куће</i>	<i>Дечак на врху</i>	<i>Сунце у зениту.</i>
<i>привијене перунике.</i>	<i>узреле трешње...</i>	<i>Косци ручају у хладу.</i>
<i>Једини сведок још...</i>	<i>Њише се видик.</i>	<i>Мирис траве.</i>

Његова љубав према природи прожета је пјесничким асоцијацијама, које спону на релацији човјековог битисања и датих околности, чине више интуитивно него дескриптивно одређеном.

Приредио: **МИЛЕНКО Д. ЂИРОВИЋ ЉУТИЧКИ**

*пун месец
миновска сенка
комисијског пса*

*последњи радни дан
њене мисли брже
од облака*

*großer Trödelmarkt
so viele Leben
einfach verramscht*

*Fahrt in die Berge
der begleitende Fluss
verjüngt sich zum Bach*

Klaus-Dieter Wirth

*велики бувљак –
толико живота
просто у бесцење*

*вожња у брда –
река која нас прати
подмлађује се у поток*

*Verzaubertes Laub
Reigen mit dem Sonnenschein
Schönheit zum Weinen.*

*Ein milder Herbsttag
Die Leute auf der Wiese
Blicken aufs Smartphone.*

Matthias Mala

*Зачарано лишће
у колу са сјајем сунца.
Лепота да заплачеш*

*Благ јесењи дан.
Људи на ливадама
гледају у смартфон.*

(Са немачког: Д.Ј.Р.)

КШИШТОФ КОКОТ

Кшиштоф Кокот (**Krzysztof Kokot**, Katowice, 1949) дипломирао на Фамацеутском факултету у Кракову и радио као трговачки путник. Од 1976. год. живи у Новом Таргу. Познат је као песник који пише и на шлеском дијалекту. Издао је две књиге песама (*Daj mi talent*, Poznań 2007. *Bez recepty*, Novi Targ 2010). Године 2006. добио је угледну награду за поезију чешке издавачке куће „Alisa“.

Хаику, који пише од 2009. године, превођен је на јапански, енглески, немачки, италијански, српски, хрватски... Носилац је бројних награда, углавном у Јапану (прва награда на конкурсима: Third Vladimir Devide Award, Osaka, Setouchi Matsuyama Haiku Foto Contest). Заступљен је у неким светским антологијама (*Living Haiku Anthology*, Katzen-Haiku). Издао је две књиге хаику песама: *Haiku Time* (2012), *Around the Haiku* (2017).

Кокот је велики хаику ентузијаста и организатор многих хаику манифестација: суорганизатор међународне хаику конференције у Кракову 2015, од 2013. са Робертом Канијем прати и објављује годишњу „Европску листу 100 најкреативних хаићина“, иницијатор је пројекта „The International Haiku Picture Postcard“...

Приредио: **Д. Ј. Ристић**

*куцање на врата –
и са ове и са оне стране
знак питања*

*олуја ноћу -
сазвежђе Ориона
на правом месту*



*флерт упролеће –
лишће брезе чак
joш зеленије*

*сенилност -
равнодушно пролазим
пored пролећа*

*стара пошта-
joш увек ти нисам
послао писмо*

*ветар са мора-
тешко одагнати мисли
са прошлости*

*одбегла мачка –
ноћ на отирачу
достојанствено*

*мама и тата –
на вечерњем небу
Венера и Марс*

(Са енглеског: Д.Ј.Р.)



Славољуб Станковић, лавирани туш

Издавање овог броја омогућио је
ДРАГАН СТОЈКОВИЋ ПИКСИ
легенда српског и јапанског фудбала

The publication of this issue is
financially supported by
DRAGAN STOJKOVIĆ PIXY
a legend of Serbian,
as well as Japanese, football

<p>ГЛАВНИ ОДБОР БЕОГРАД 11000</p> <p>ХАИКУ НОВИНЕ</p> <p>УРЕДНИШТВО БЕОГРАД 11000</p>
<p>REDAKCIJA/EDITORSHIP Slavoljub Stanković, Svetomir Đurbabić, Dragan J. Ristić, Zoran Doderović, Dimitar Anakiev</p>
<p>TEHNIČKI UREDNIK/TECHNICAL EDITOR: Srđan Pavlović</p>
<p>GRAFIČKI UREDNIK/GRAPHIC EDITOR: Slavoljub Stanković</p>
<p>ILUSTRACIJE/ILLUSTRATED BY: Alfred Freddy Krupa</p>
<p>LEKTOR/PROOF READER: Nevenka Božović</p>
<p>KOREKTOR: Nevenka Božović</p>
<p>ODGOVORNI UREDNIK EDITOR IN CHIEF: Dragan J. Ristić</p>
<p>OSNIVAČ/FOUNDER: Dimitar Anakiev</p>
<p>ADRESA REDAKCIJE/EDITORIAL ADDRESS: Dragan J. Ristić, 18000 Niš, Pasterova 16 a Serbia • Tel. 018-225-888 e-mail: draganjristic@gmail.com</p>
<p>www.haikunovine.com</p>
<p>GRAFIČKO IZDAVAČKO PREDUZEĆE "PUNTA" NIŠ</p>
<p>TIRAŽ/NUMBER OF COPIES: 500</p>
<p>U Nišu, decembar, 2022.</p>
<p>ISSN 1451-3889</p>